

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**PEDAGOĢISKĀS METODES UN PAŅĒMIENI
MĀCĪBU MOTIVĀCIJAS VEICINĀŠANĀ
MATEMĀTIKAS STUNDĀS
INTEREŠU PROFESIONĀLĀS IEVIRZES IZGLĪTĪBAS
PROGRAMMAS SKOLĒNIEM**

DIPLOMDARBS

Autore: **Oksana Semjonova**
Studenta apliecības Nr.:os09043
Darba vadītājs: asoc.prof. Dr. paed. Jānis Mencis

RĪGA 2022

ANOTĀCIJA

par Oksanas Semjonovas diplomdarbu “Pedagoģiskās metodes un paņēmiņi mācību motivācijas veicināšanā matemātikas stundās interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem.”

Par diplomdarba mērķi izvirzīts raksturot mācību motivāciju matemātikas stundas interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem un noteikt kādas pedagoģiskās metodes un paņēmiņi visefektīvāk darbojās mācību motivācijas veicināšanā.

Darbā tiek apskatītas sekojošas tēmas: mācību motivācijas raksturojums, pusaudžu mācību motivācijas īpatnības, motivācijas veidošanas metodes, pedagoģiskās metodes un paņēmiņi mācību motivācijas veicināšanā. Darbā ir analizēta skolēnu ar sporta profesionālu ievirzes attieksme pret skolu, mācībām matemātikas stundās, kas nosaka šo skolēnu vēlmi mācīties.

Diplomdarba struktūru veido: ievads, 5 daļas, 1 tabula, 2 attēli, 18 diagramas, 4 pielikumi un 28 literatūras avoti.

Diplomdarba apjoms – 53 lpp.

Atslēgvārdi: mācību motivācija, motivācijas veicināšana, pusaudzis, pedagoģiskās metodes un paņēmiņi.

ABSTRACT

for Oksanas Semjonovas diploma paper “Pedagogical methods and techniques in promoting learning motivation in mathematics lessons for interest vocational education programs for students..”

The aim of the diploma thesis is to describe the learning motivation of mathematics lessons for students with a professional direction in sports and determine which pedagogical methods and techniques worked most effectively in promoting learning motivation.

The following topics are considered in the work: characterization of learning motivation, peculiarities of adolescents' learning motivation, methods of motivation formation, pedagogical methods and techniques in promoting learning motivation. The paper analyzes the attitude of students with sports professional orientation towards school, learning in mathematics lessons, which determines the desire of these students to learn.

The structure of the diploma thesis consists of: introduction, 5 chapters, 1 table, 2 images, 18 charts, 4 appendages and 28 literature sources.

Keywords: learning motivation, motivation promotion, adolescent, pedagogical methods and techniques.

SATURS

Ievads	5
1. Mācību motivācijas raksturojums	8
1.1. Motivēšanas teorija	9
1.2. Iekšēja un ārēja motivācija	11
1.3. Motivācijas veidošanās	15
2. Skolēnu mācību motivācijas veicināšanas metodes un paņēmieni	18
3. Mācību motivācijas īpatnības dažādos vecumposmos interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem	23
4. Mācību motivācijas izpēte un analīze interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem	26
4.1. Pētījuma mērķi un metodes	26
4.2. Pētījuma iegūtie rezultāti to analīze	27
5. Pedagoģisko metožu un paņēmieni pielietojums mācību motivācijas veicināšanā matemātikas stundās interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem X vidusskolā, iegūto rezultātu analīze	35
5.1. Darbības programma mācību motivācijas veicināšanā matemātikas stundās X vidusskolas interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem 2020./2021. m.g.II. semestrim	35
5.2. X vidusskolas darbības programmas „Mācību motivācijas veicināšana matemātikas stundās skolēniem ar sporta profesionālo virzienu” aprobācija un iegūto rezultātu analīze	37
Nobeigums	42
Izmantotā literatūra un avoti	44
Pielikumi	46
1.pielikums Anketa skolēniem	47
2.pielikums Intervijas jautājumi skolotājiem un treneriem	50
3.pielikums Mācību stundu novērojuma lapa	51
4.pielikums Anketa skolēniem	53

zināšanas. Mācību saturs izveidots tā, lai katrs bērns varētu attīstīties pēc savam spējām, vajadzībām. Ļoti svarīgi ir bērnu motivācijas sfēras attīstīšana, kas mudinātu viņu iesaistīties aktivitātēs, radinātu vēlmi pašam darboties, meklēt, un negaidīt, kamēr kāds teiks priekšā pareizo atbildi. Ļoti svarīgi skolēnam apzināties savas stipras un vājās puses, un koncentrēt savu uzmanību uz stiprām pusēm. Mācību motivāciju veidošana nav iedomājama, nepievēršot uzmanību skolēnu vecumam un vecuma specifiskajiem psiholoģiskajiem raksturojumiem. Skolotajam, veidojot mācīšanās motivāciju konkrētajam skolēnam, klasei, jādomā kādi ir motivācijas veidošanas uzdevumi tieši šajā vecumā. Ja cilvēka dzīvi sadalām vecumposmos, tad katrā no tā ir savas īpatnības, kas ir atkarīgi no iedzimtības, sociāliem apstākļiem. Kas ir raksturīgs pusaudžu vecumam? Notiek savu "ES" meklēšana. Pusaudžu vecumā cilvēks piemēro uz sevis dažādus stilus, lomas, meklē atbildes uz sev interesējošiem jautājumiem – vai esmu labs bērns vai draugs, par ko es gribu kļūt, kad izaugšu. (4).

Visi bērni ir dažādi. Kādam, kuram ir nepieciešams, lai viņš ir atzīts un augsti novērtēts kā pastiprinātājs, varētu būt pedagoga lielāka uzmanība vai apskāviens. Citam skolēnam, kurš ir ļoti patstāvīgs, tas nav nepieciešams, savukārt pusaudzim, kuram ir ļoti svarīgs vienaudžu viedoklis, īpaša uzmanība no pieauguša puses var ļoti iztraucēt. Un tas viss ir mācību motivācijas pastiprinātāji.

Lai noteiktu skolēnam atbilstošus pastiprinātājus, viens no paņēmieniem, ir skolēnu novērošana. Novērojot kā skolēns iesaistās aktivitātēs pēc pašas vēlēšanas, var pārveidot viņa stipro pusi par pastiprinātāju tām darbībām, kurus viņš nelabprāt pilda. Vēl viens paņēmiens, kāda veidā var noteikt motivācijas pastiprinātājus, var veidot sarakstu, kurā tiks uzskaitīti dažādu nodarbību veidi, priekšmeti, ko pedagogs nodrošinā. Pusaudži īpaši nevar un negrib apspriest savas stipras un vājās puses. Atkarīgi no vecumposmas motivācijas līmenis un sistēma mainās. Pedagoga galvenais uzdevums ir zināt skolēnu individuālās spējas, apzināt kādus pamudinātājus jāpielāgo, lai motivētu skolēnu. Var arī uzdot tiešus jautājumus, lai noskaidrotu, ko pats skolēns uzskata par sev piemērotiem pastiprinātājiem.

Zināšanu jēgas izpratnei ir būtiska nozīme paralēli izziņas interesēm. Skolēnam ir nepieciešams saprast un apjēgt zināšanu lomu dzīvē, pretēja gadījumā viņam var veidoties negatīva attieksme pret mācībām. Motivācija mācīties matemātiku ne tikai uzlabo skolēnu sekmes, bet arī tuvina vairo iespējas veidot profesionālo karjeru, kurā nepieciešamas augsta līmeņa matemātikas zināšanas. Lai darbotos efektīvi, matemātikas skolotājiem ir nepieciešams elastīgi piemērot pedagoģiskās metodes, lai tās atbilstu visu skolēnu vajadzībām. Viena no mūsdienīgas matemātikas mācīšanas iezīme ir planot un realizēt matemātikas stundu tā, lai skolēni apgūtu ne tikai matemātikas mācību saturu, bet arī gūtu iespēju pilnveidot savas personības dažādos aspektus.

Ir dažādu un daudz gribas attīstības veidi. Viens no tām ir sports. Nodarbošanās ar sportu tā ir sportista personības attīstība, pašapziņas un gribas attīstība. Katram cilvēkam ir ļoti svarīgi uzstādīt sev un sasniegt kādus mērķus. Caur grūto fizisku darbu, sportisti pārvarē sevi, lai sasniegtu savu mērķi. Pusaudžu vecums ir vecums, kad cilvēks ir meklējumos un šajā brīdī gribas īpašības varētu novīrzties uz vienu, puszudžu interesējošo virzienu, sportu vai mācībām.

Pēc LR Izglītības likuma, izglītības pamatuzdevums ir nodrošināt izglītojamā vispārēju garīgo un fizisko spēju attīstību, sagatavot viņu izglītības turpināšanai, darbam un dzīvei sabiedrībā.

Diplomdarba mērķis: raksturot mācību motivāciju dažādos vecumposmos, analizēt dažādu mācību metožu un paņēmieni pielietošanas ietekmes uz skolēnu mācību motivāciju matemātikas stundās

Pētījuma jautājums: kādas pedagoģiskās metodes un paņēmieni ir efektīvi, lai vecinātu mācību motivāciju matemātikas stundās interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem.

Uzdevumi:

1. Raksturot skolēnu mācību motivāciju.
2. Izzināt skolēnu mācību motivācijas veicināšanas metodes un paņēmienus.
3. Raksturot mācību motivācijas īpatnības dažādos vecumposmos interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem.
4. Izpētīt, apkopot un analizēt skolēnu mācību motivāciju matemātikas stundās saistībā ar izmantotajām mācību metodēm.
5. Izdarīt secinājumus

Pētījuma metodes:

- Literatūras analīze.
- Dokumentu analīze.
- Anketēšana.
- Novērošana.
- Modelēšana.

Pētījuma bāze: Rīgas X vidusskolas 2.-9. un 12 klases interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēni.

Diplomdarba struktūra: anotācijas, ievads, 5. nodaļas, nobeigums, izmantotās literatūras un avotu saraksts, kā arī pielikumi.

1. MĀCĪBU MOTIVĀCIJAS RAKSTUROJUMS

Mācīšanās ir process, kurā cilvēks sistemātiski apgūst jaunās zināšanas un attīstā savas prasmes. Būtiskā iezīme mācīšanās ir tās skolēna radošais raksturs. Skolēns patsstāvīgi, skolotāja klātbūtnē un vadībā aktīvi apgūst jaunas zināšanas, veicot dažādas darbības, kas veido skolēnā pozitīvu attieksmi pret mācīšanos. (14, 15.lpp.)

Stimuls ir faktors, kas rosina darbību, attīstību, palielinot enerģiju, spar, stiprinot vēlmi darboties, rīkoties, lai sasniegtu noteiktu rezultātu. Stimuli var būt iekšēji (motīvi) un ārēji (sabiedriski, ekonomiski, pedagoģiski) (Albrehta, 2001). Cilvēka rīcību var izraisīt viens vai vairāki motīvi, kas var būt gan apzināti, gan neapzināti. Visu savstarpēji saistīto motīvu sistēmu, kas nosaka personības uzvedību, sauc par motivāciju (Druviete, u.c., 2002).

Pēc Dz. Albrehtas teorijas, mācīšanās ir mērķtiecīgi organizēta darbība cilvēka individuālās pieredzes ieguvei, uz kuras pamata vienlaicīgi attīstās izziņas spējas un attieksme. Kā arī saskarsme, kuras laikā notiek skolēna izglītošanās, audzināšana un attīstība, pieredzes apmaiņa. Skolotājs mācā, skolēns mācās, attīstot savas prasmes un apmierinā savas izziņas vajadzības. Motivācija – ir ietekmējošais faktors mācīšanās procesā. (1, 11.lpp.).

Ko nozīme jēdziens motivācija? Motivācija aktivizē, virza un uztur mūsu visu uzvedību. Motivācija ir mudinājums un ierosme, kas tuvina mērķim. Spēcīgi motivēts cilvēks var pārvarēt daudzas grūtības, lai sasniegtu iecerēto. Motivācija nosaka pastiprinātājus, - tas ir svāriģs arī tāpēc, ka skolēna uzvedība ir vērsta uz noteiktu mērķu sasniegšanu.

Psihologijas vārdnīcā terminu *Motivācija* skaidro, ka vajadzības, intereses, tiesības un citi uzvedību veicinošie un vadošie elementi, kas ar attiecīgo darbību raksturo arī cilvēka personību. (17, 90.lpp.). Motivācija ir spēks, psiho enerģētisks potenciāls, kas mudina cilvēku uz darbībām noteikta mērķa sasniegšanai.

Motivācijas procesā iekšējais cilvēka stāvoklis atrodas mijiedarbībā ar ārējo ietekmējošiem faktoriem. (4, 13.lpp.) Motivācija nosaka virzienu skolēna uzvedībā, viņa ieguldītais darbs un izturības līmeni saskaroties ar šķēršļiem, ejot pie sasniedzāmā mērķa.

Sasniegumu motivācija ir vēlme un vajadzība gūt sekmes, kaut ko labi prast. Divi nozīmīgi faktori, kuri ietekmē cilvēka darbību ir iekšējā (autonomā) un ārējā (sociālā) motivācija. Vispirms bērnam attīstās iekšējā motivācija un tā viņus vada, viņi mācās savā nodabā dabiskās zinātkāres vadīti un nedomā par to, kā veicas citiem, tomēr aptuveni pēc otrā mācību gada skolā, bērnu sāk vadīt vēlme salīdzināt savas darbības rezultātu ar citu veikumu, tas veicina ārējās jeb sociālās motivācijas attīstību. Šāda pieeja attīstās tāpēc, ka klasē bieži valda sacensības gars un “uzvara” vai “zaudējums” bieži kļūst par svarīgāku faktoru nekā apgūtā mācību viela (9). Tātad ārējā motivācija ir ārējie pamudinošie apstākļi, piem. citu

cilvēku uzvedība, apbalvojumi, sods, apkārtējo cilvēku vērtējums un reakcijas, bet iekšējās motivācijas gadījumā cilvēka uzvedību nosaka personības ieinteresētība pašā darbībā. Tās nozīmē ka šo cilvēku neinteresē darbības rezultāts, bet interesē pats darbības process.

Motivācijas procesā notiek arī mijiedarbība starp cilvēka iedzimtām iemaņām un iegūto pieredzi.

Pētot literatūras avotus, autore secina ka motivācijas jēdziens ir ļoti plašs un to var noformulēt sēkojoši: *motivācija* – iekšējās intereses, dziņas, vēlmes, nostājas, kas izraisa cilvēka aktivitāti un virza uz rīcību.

1.1. Motivēšanas teorija

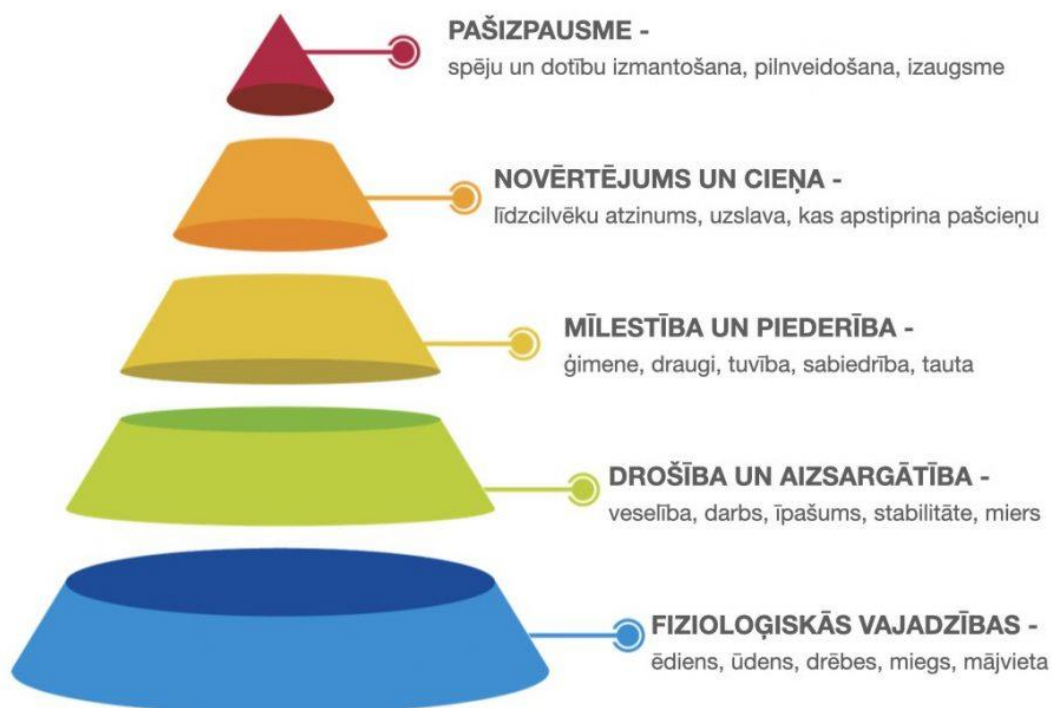
Motivācijas problēma eksistē jau no sēniem laikiem. Daudzi zinātnieki, filozofi gadsimtiem pēta jautājumu par motivāciju – par darbības mērķiem, iemesliem un formām, kas saistās ar cilvēka darbības motivāciju.

Dažādas grāmatās var atrast daudz teoriju par motivāciju. Bet katra cilvēka darbības pamatā ir vajadzība, un tā ir saistīta ar kaut kā trūkumu. Trūkumu var novērst, apmierinot vajadzību, un to var izdarīt ar mērķtiecīgu rīcību, tā veidojas rīcības motīvs, kas ir rosinošs faktors vai apstāklis, kas izraisa noteiktu personas rīcību, būdams pamatā darbībai, kura vērsta uz noteikta mērķa sasniegšanu.

Satura motivācijas teorijas vērš uzmanību uz cilvēka vajadzībām un to apmierināšanas veidiem. Viena no pazīstamākās satura motivēšanas teorijām ir A. Maslova izstrādāta vajadzību hierarhija, kurā cilvēka vajadzības ir pakārtotas piecos līmeņos.

Kā secina darba autore, Ā. Maslova teorijas pamatā ir doma, ka cilvēkam ir tendence primāri apmierināt savas pamatvajadzības un tikai tad viņš ir spējīgs domāt par augstākā līmeņa vajadzībām. Tātad augstāka līmeņa vajadzības nemotivēs cilvēku, kamēr viņš nebūs apmierinājis iepriekšējā līmeņa vajadzības

A. Maslovs izšķir piecas tādas grupas un sakārtoja tās piramīdas veidā:

1.att. A. Maslova vajadzību piramīda

Zemākais līmenis - ir pamatlīmenis, kas atspoguļo fizioloģiskās vajadzības. Tās ir pirmās vajadzības, kuras cilvēks senšās apmierināt. Ir skaidrs, ja bērns ir izsalcis, noguris vai viņš nav dzēris pietiekami daudz ūdens, viņš nespēs koncentrēties mācībām.

Otrā līmeņa vajadzības – ir vajadzības pēc drošības. Cilvēks pēc savas dabas ir ļoti piesardzīgs un viņš mēģina izvairīties no ciešanām, briesmām, negativisma. Ja skolā rodas situācija, ka par skolēnu ņirgājās, vai viņš nedroši jūtās skolā, kolektīvā, tad arī notiek motivācijas kritums.

Sociālās vajadzības - vajadzības pēc mīlestības un piederības. Skolēniem ļoti svarīgi justies kolēktīvā pēc savējiem. Viņš vēlas lai viņu pieņēm tadu, kads viņš ir, milētu viņu, rūpētos par viņu un tad viņš ir spējīgs gan mācīties, gan arī atdot savu mīlētību.

Vajadzība pēc atzīšanas - vēlēšanas iegūt citu cilvēku atzinību, saņemt uzslāvu, kas paceļ skolēna pašvērtējumu, un viņš ir gatavs darboties un strādāt tālāk.

Pēdēja vajadzība, kas atrodas hierarhijas virsotnē – vajadzība pēc pašpārliecināšanās. Tā ir sava radošā potenciāla realizācija, savu spēju, prasmes, iemaņas, zināšanas utt. pielietošana dzīvē un mācībās, lai gūtu dzīves piepildījumu izjūtu.

Pēc A. Maslova uzskatiem, lai katra līmeņa vajadzības kļūtu cilvēkam motivējošas, vispirms ir jābūt apmierinātām iepriekšēja līmeņa vajadzībām. Maslovs uzskata, ka visas

vajadzības var sasniegt apmierinošu līmeni, vai pat augstāko, izņemot vajadzību pēc pašpārliecināšanās, jo cilvēka radošais potenciāls ir neizsmeljams.

1.2. Iekšēja un ārēja motivācija

Tā kā motivācijas pamatā ir vajadzību apmierināšana, ir ļoti svarīgi apzināt, kādas ir skolēnu vajadzības atbilstoši viņu vecumam, un censties tās apmierināt pozitīvā ceļā, attīstot mācību motivāciju.

Motivācijā notiek mijiedarbība starp ārējiem ietekmēm un iekšējo cilvēka stāvokli, ar viņa vajadzībām un citiem psihiskiem veidojumiem, kuri ietver sevī iedzimto un iegūto pieredzi.

✓ Ārējā motivācija balstās uz ārējiem pamudinošiem apstākļiem, tādiem kā citu cilvēku uzvedība, apbalvojumi un sodi, apkārtējo cilvēku izvērtējums un reakcijas konkrētajos situācijās. Piemēram, skolēns piekrīt izpildīt mājasdarbus, jo viņam absolīts pēc mācībām ka ļaus paspēlēt datorspēli vai kāda cita lieta, kas motivē viņam strādāt. Vai arī, vairākums vienas klasesbiedru ir iesaistījušies kāda pulciņā, un skolēns arī iesaistās, jo tā dara vairākums vienaudžu. Tādu uzvedību diktē ārēja motivācija. Gadījumā, kad visi klasesbiedri atsakās apmeklēt šo pulciņu, bērns, kurš ir ārēji motivēts, arī vairs šīs nodarbības neapmeklēs. Tātad apbalvojumi un pastiprinājumi ir ārējās motivācijas balsts, kas var veicināt mums vajadzīgu uzvedību, un otrādi - bremzēt nevajadzīgu. Skolēns, kurš ir ārēji motivēts orientējās uz mērķa sasniegšanu. Ārēja motivācija var ietekmēt gan pozitīva vīrziņā, gan negatīvā.

✓ Iekšējie motivēta cilvēka uzvedība ir vērsta nevis uz mērķa sasniegšanas rezultātu, bet tas sasniegšanas darbību. Skolēns, kurš pats meklē nepieciešamu informāciju par uzdotu uzdevumu vai par sev interesējošu tēmu, izrāda iekšēju motivāciju mērķa sasniegšanā. Iekšējo motivācijas uzvedības modelis – vairāki klasesbiedri nodarbojās ar hokeju, bet viens nodarbojās ar citu sporta veidu. Šeit var apgalvot, ka šis sporta veids viņam patīk, viņš ir ieinteresēts, un tās ir iekšēji motivēts skolēns .

Iekšēji motivēts skolēns gūst lielāku gandarījumu darbības procesā, viņu mazāk interesē darbības rezultāts. (19, 95.lpp.)

Lai gan ārējā motivācija vairākos literatūras avotos ir minēta kā mazāk vērtīga par iekšējo motivāciju, tomēr būtībā visa mūsu izglītības sistēma veicina tieši ārējās motivācijas veidošanos – skolu reitingi, starpskolu sacensības, apbalvojumi par labām sekmēm. E-klases žurnālā gan pašiem skolēniem, gan vecākiem tiek piedāvāta iespēja noskaidrot vietu klasē attiecībā pret citiem skolēniem.

Ārējas un iekšējas motivācijas atšķirība ir svarīgs faktors. Iekšējās motivācijas veidošana ir atkarīga no skolēna uzvedības, piem. iesaiste svētku koncerta organizēšanā. Skolēns

iesaistās, jo viņam patīk pats process. Bet ja skolēnam piemīt ārējā motivācija, tad viņš to pašu darīs apbalvojumu dēļ - atzīmes, uzslava. Pie ārējas motivācijas pastiprinājums ar laiku pārvēršās par pašpastiprinājumu. Skolēnam, kurš ir iekšēji motivēts, traucē ārējie apbalvojumi, viņš cenšās izpildīt savu darbu un sasniegt mērķi pašas darbības dēļ. (1, 168. lpp.,)

Ārēji motivēts skolēns mācību stundas laikā izpildīs tik daudz uzdevumus, cik ir nepieciešams, lai saņemtu kādu apbalvojumu. Toties iekšēji motivēts skolēns pildīs šo uzdevumu, lai saprastu to būtību un iegūtu jaunas zināšanas. Iekšēji motivēti skolēni ir vairāk radoši, disciplinēti, sasniedz labākus rezultātus mācībās, nekā skolēni ar ārējo motivāciju. dziļi apgūst programmu, uzlabojas atmiņas procesi. (15)

Mācību motivācijas ietekmējošo faktoru ir daudz. Protams ne visus šos faktorusskola var ietekmēt.

- ģenētiskais raksturs,
- bērna spējas,
- ģimenes sociālais stāvoklis,
- ģimenes finansiālais stāvoklis, (4, 26.lpp.)

Tie ir daži faktori, ko skola nevar ietekmēt, veicinot skolēna mācību motivāciju.

Apmierinot savas vajadzības, cilvēks veicinā savu motivāciju, sasniedz labākus rezultātus un attīstās. Tas, bez kā cilvēks nevar iztikt, ir cilvēka vajadzība.

Kā jau minēts augstāk, motivācija ir motīvu kopums. Faktori vai apstākļi, kas mudina cilvēku uz kādu rīcību, lai sasniegtu noteiktu mērķi – ir motīvs. (5, 105.lpp.)

Dažiem skolēniem šie motīvi var atšķirties, jo katram skolēnam ir dažādu motīvu kopums. Zinātnieki iedalā motīvus divās lielās grupās – sociālie motīvi un izziņas motīvi.

R. Baltušītes darbos var sastapt sēkojošo motīvu sadalīšanu apakšgrupās.

Izziņas motīvi:

- *plašie izziņas motīvi*, kas saistīti ar skolēnu orientāciju uz jaunu zināšanas apguvi;
- *mācību izziņas motīvi*, kas saistīti ar skolēnu orientāciju uz attiecīgo paņēmienu apguvi, lai iegūtu jaunas zināšanas;
- *pašizglītības motīvi* - kas saistīti ar skolēnu tieksmi patstāvīgi pilnveidot zināšanu apguves paņēmienus.

Sociālie motīvi:

- *plaši sociālie motīvi*, izpaužas kā pienākuma un atbildības izjūta pret sabiedrību, ģimeni, kolektīvu, draugiem, kā arī pašnoteikšanās motīvi
- *šauri personiskie motīvi* – tieksme ieņemt noteiktu pozīciju.

Mācīšanās motīvi raksturo skolēna virzību uz mācīšanās dažādiem aspektiem. Motīvu kvalitāte nosaka skolēna personības būtību un tās virzību. (4)

Sasniegumu motivācija

Sasniegumu motivācija ir vēlme un vajadzība gūt sekmes, kaut ko labi prast. Divi nozīmīgi faktori, kuri ietekmē cilvēka darbību ir iekšējā un ārējā motivācija. Tomēr pēc R. Baltušītes domām klasēs, kurās vērtē skolēnu, ka indivīdu, nevis salīdzinā ar visiem, sasnieguma motivācija pieaug. Apkopojot dažādu autoru atziņas, darba autore var apgalvot, ka sasniegumu motivācija – tā ir nepieciešamība, vajadzība, tieksme pēc veiksmes. Ja skolēnam ir vēlēšanas sacensties ar citiem, tad tas dod viņam lielāku mācību motivāciju, lai iegūtu augstāku novērtējumu.

Psihologi norāda, ka būtiska nozīme ir sasniegumu motivācijas izkopšanā un uzturēšanā, jo tā dod milzīgu enerģiju, ka arī virza un uztur mācīšanās norises. Katrs vēlas sasniegt labākus rezultātus un izvairīties no neveismēm. Taču daži cilvēki, veicot vienu un to pašu uzdevumu gūst nevienādus panākumus. Skolēni ar zemu sasnieguma motivāciju, izvēlās pildīt vieglus vai, otrādi, grūtus uzdevumus, jo baidās no reāla vērtējuma. (22, 71.lpp.)

Izplātītākās iezīmes klāsē, kas var kāvēt skolēna sasnieguma motivāciju:

- zems pašvērtējums;
- fiziskās neērtības;
- stunda, kas ir garlaicīga, bez pārslēgšanas cita veida aktivitātēm;
- pārbaudes par mācību vielu, kura apgūta nepietiekama līmenī;
- pārāk lēns darba temps, nespēj darboties līdzī klasēsbiedriem;

Sasniegumu vajadzības teorijas skaidrojums ir tāds – cilvēki, kuri motivēti uz sasniegumiem un izvirzījuši sev pozitīvu darbības mērķi to sasniegšanai, jau iepriekš paredz (no pozitīvās psiholoģijas – piemīt pašiedvesma) pozitīvus rezultātus un visbiežāk arī gūst panākumus. Skolēnam, protams ar skolotāja palīdzību skaidri jāizvirza sev mērķi gūt tikai un vienīgi panākumus savā darbībā.

Apkopojot dažādas teorijas, darba autore ir izveidojusi piecus motivācijas principus darbā ar skolēniem sasniegumu motivācijas veicināšanai:

1. Noformulē galveno mērķi!
2. Sastādi plānu mērķu sasniegšanai un pabeidz iesākto!
3. Konsultējies ar citiem, kuri var palīdzēt sasniegt šo mērķi!
4. Iemācies mācīties!
5. Uzņemies risku – nebaidies no grūtībām!

Ievērojama daļa sasniegumu motivācijas balstās uz pašpastiprinājumu – pārliecību par savām spējām gūt panākumus. Cilvēki, kuriem ir šādas pārliecības, veic tādas darbības, kas ved pie panākumiem. Viņi parasti ir ļoti mērķtiecīgi un neietekmējami. (9, 358.lpp.) Sasniegumu

motivācija – ir vēl viens faktors, kas ietekmē skolēna mācību motivāciju. Skolēns vēlas būt veiksmīgāks nekā viņa klases biedri.

Sasniegumu motivāciju arī daļa divās lielās grupās:

1. Ārēja – personības tieksme pēc noteiktas reputācijas, vēlēšanās gūt atzinību, izpaužas kā godkārtība un prestižs;
2. Iekšējā – cilvēks apzinās savu izugsmi. (4, 35.lpp.)

Līdz skolas vecumam bērnam veidojās ārēja sasniegumu motivācija. Sākot skolas gaitas skolēns attīstā vairāk sociālo sasniegumu motivāciju. Pirmskolā un sākumskolā cilvēks veido sasniegumu motivāciju. Šī motivācija paliek ka pamats, uz visu mūžu. (22, 70.lpp.).

Skolēns, ka jebkurš motivēts cilvēks, mācību procesā vienaudžu vidū, vēlas būt labākais. Viņš sacenšās ar klasesbiedriem, un viņa mācību motivācija paaugstinājās, pateicoties ka viņš ir kāda kolektīva daļa.

Svarīgi, lai veicinātu mācīšanās motivāciju izmantot dažādus metodes un paņēmienus, lai radītu pozitīvu skolēna attieksmi pret saviem mācību sasniegumiem. Galvenokārt tam jāpievērš uzmanību darbā ar skolēniem ar mācīšanas grūtībām. Tie skolēni var kļūt vājāki zināšanās, viņu motivācija samazinās, un kā rezultātā, viņi var pārstāt mācīties. Ļoti svāriģi šos skolēnus uzmundrināt mācību stundas laikā, rādīt viņiem pozitīvu dinamiku vienā un tā paša uzdevumā. Šī motivācija stundās ir īstenojama, bet, lai to darītu, jāpārzina skolēnu spējas. Ja tas noriet veiksmīgi, skolēnam pāaustinās mācību motivācija un viņš sāk vairāk interesēties par priekšmetu. (10, 30.lpp.)

Pedagogam ļoti uzmanīgi jāplano savu stundu, jo klasē mācās dažādu zināšanas līmeņa un spējas skolēni, tāpēc mācību procesam ir jābūt organizētam difirincēti – sagatavot dažāda līmeņa uzdevumus. Dažreiz, kad skolēns kaut ko nesaprot, viņš mēģina pieverst sev uzmanību ar nepieņēmāmu uzvedību. Šajos gadījumos skolotājam jāpievērš uzmanību neviss uzvedībai, bet varbūt apbalvot viņu par jau izpildītu darbu, kas būs skolēnam ka motīvs turpināt strādāt tālāk. Skolēns izjūt lepnumu par sevi, uzskata ka viņš ir spējīgs to izdarīt. Ja skolēnam pastāvīgi izteikt aizrādījumus, viņš var zaudēt ticību ka viņš to var, kā rezultātā mācību motivācija kritās.

Skolēnu motivācija ir ļoti grūts un plānveidīgs process. Pēc Peidža atzinuma, skolēnam ir jāsaņem vairāk atzinības, pastiprinājumu un uzmundrinājumu. (9, 351.lpp.)

Mācību motivāciju arī veicina paša skolēna sevis salīdzināšana ar citiem klasesbiedriem, jo viņš ir kolektīvu daļa.

Vēl viens darba veids klasē, kas var veicināt mācību motivāciju, darbs nelielās grupās, kur skolēns salīdzinā savas spējās un zināšanas ar citiem. Šajā situācijā pedagogam ļoti uzmanīgi jādala grupas, jo var gadīties arī pretēja situācija, kad skolēns zaudē motivāciju pildīt uzdevumu.

Ir daudz faktoru, kas var kavēt sasniegumu motivāciju:

- Pašcieņas trūkums;
- veselības problēmas;
- vājas koncentrācijas spējas;
- mācību viela pasniegta monotoni;
- aizrādījums no skolotājas;
- nesaprot vielu, jo tā pasniegta sarežģītā valodā;
- atteikts pālīdzībā mācību vielas izpratnē;
- nav atgriezniskās saites;
- īstermiņā atmiņa;
- pedagogs, kurš nav ieinteresēts savā mācību priekšmetā.

Psihologi pierādīja, ja cilvēks ir pārliecināts savās spējās, tad viņa sasniegumu motivācija ir augstā līmenī un viņš var gūt panākumus. (9, 358.lpp.)

1.3. Motivācijas veidošanās

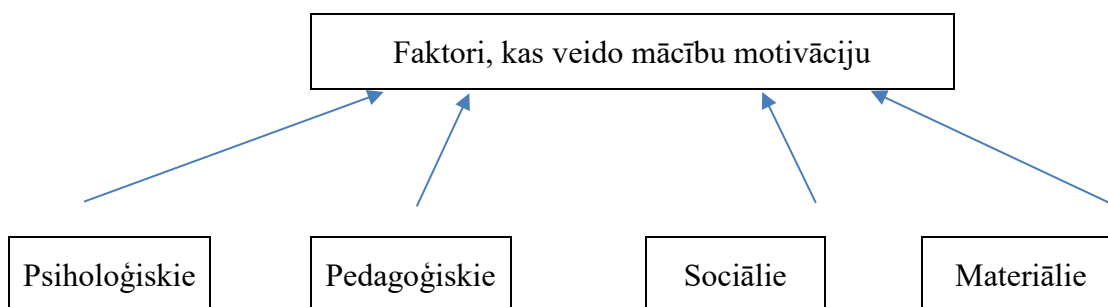
Motivācija - tas ir motīvu kopums, kas veicina cilvēku rīcību uz noteikta mērķa sasniegšanu. Šajā jēdzienā iekļauta gan cilvēka personības attīstība, gan cilvēka spējas, gan zināšanas līmenis. Skolotāja uzdevums ne tikai dot skolēnam zināšanas, bet veicināt interesi par savu mācību priekšmetu, lai veicinātu mācību motivāciju. (1)

Psiholoģiskie pētījumi un skolu prakse liecina, ka motivācijas veidošana ir iespējama. Plānota motivācijas veidošana ir reāls skolotāja uzdevums, kaut gan tā izpildei vajadzīgs laiks, jo motivācija skar skolēna personības veidošanās dziļākos iekšējos mehānismus.

Lai veidotu pilnvērtīgu motivāciju, galvenais ir ne tikai radīt labvēlīgus apstākļus mācīšanās gaitā, bet arī iesaistīt skolēnus reālos darbības veidos un mijiedarbībā ar apkārtējiem cilvēkiem. (13, 55.lpp.)

Mācību motivāciju ietekmē daudzi faktori. Vieni no svārigākajiem ir sēkojošie:

- pedagogs;
- vienaudžu savstarpējās attiecības kolektīvā;
- audzināšana ģimenē;
- mācību sasniegumu rezultāti;
- mācību procesa organizēšana.

1.att. Mācību motivācijas veidojošie faktori

Katrs cilvēks pēc savas būtības ir unikāls, arī skolēns. Ar savam interesēm, spējām, temperamentu, ikdienas noskaņojumu. Viens no svāriņgākajiem uzdevumiem pedagoga darbā, jāmeklē katram skolēnam savu pieeju mācību vielas pasniegšanā. Katram skolēnam ir savas vajadzības un atšķirīga mācību motivācija. Skolēna mācību motivācija ir atkarīga no skolotāja. Ja skolotājs strādās vienā klasē difirincēti, viņš izrādā individuālu pieeju katra skolēna spējām, īpatnībām.

Skolēna izpēte ir viens no veidiem, kā var veicināt mācību motivāciju. Izvēloties attiecīgās mācību darba formas, jāievēro vecumposma īpatnības.

Skolotājam jāpalīdz ikvienam skolēnam sasniegt uzstādītus mērķus, jāfiksē attīstības dinamiku, jāsniedz nepieciešamu atbalstu.

Vēl viens ļoti būtisks, lai sekmīgi veicināt skolēnu mācību motivāciju ir pēctecības principa ievērošana mācību procesā.

Mācību motivācijas veidošana ir nepārtraukts process. Katrā vecumposmā mācību motivācija skolēnam mainās. Skolotājam jāseko līdz, lai skolēns varētu pats apzināties, kā mācīšanas process ir nepieciešams viņam pašam. Šajā brīdī, notiktu ārējā motivācija pārveidojās par iekšējo. (11, 49.- 52.lpp)

Pedagogam jāstimulē motivācijas nostiprināšanu skolēnos. Mērķis ir neatņemama daļa mācībās.

Izvirzot mērķi un apzinot to, skolēns motivē sevi uz darbību, lai sasniegtu šo mērķi. Mērķa sasniegšanas brīdī skolēnam jāapzinās savas spējas un patstāvīgi aktīvi jāpiedalās mācību procesā. Skolēnam parādās iekšēja motivācija, viņš iedziļinās izzināšanas procesā, un mērķis pārvēršas par mācīšanās iekšējo stimulu, t.i. motīvu.

Skolēns patstāvīgi apgūst mācību vielu, novēro, salīdzinā, analizē, izdara secinājumus.

Tātad:

- personiski nozīmīgs un noteikts mērķis ir nepieciešams mācīšanās;

- mērķim ir jābūt reāli sasniedzamam, balstoties uz skolēna spējām. Pareizi izvirzītais mērķis rod skolēnā pārliecību par sevi;
- nepieciešams dot skolēnam iespēju spriest par tuvināšanos vai attālināšanos no mērķa. Rast skolēnam iespēju analizēt soļus līdz mērķa sasniegšanai. Sniegt skolēnam atbalstu;
- pārrunāt ar skolēnu mērķa sociālo nozīmību;
- skolēna izpratne par izvirzīta mērķa perspektivitāti;
- mērķa sasniegšanas veiksmīgums;

Katra personības emocionālā sfēra nosaka mērķa izvirzīšanu. Skolēnam ir svarīgi dzirdēt pieaugušo viedokli par viņa izvirzīto mērķi, jo viņš izvēlās sev nozīmīgu un interesantu virzienu. Un tas veicina skolēnu aktīvi un patstāvīgi darboties. (4, 49.lpp)

Skolotājam ir ļoti svarīga loma skolēna mācību motivācijas veicināšanas procesā. Skolotājs ir tā persona, kurā veido mācību stundu un kurā stimulē skolēnu motivāciju ar dažādiem stimuliem. Un tie varētu būt:

- skolēnu informēšana stundas sākumā par sasniedzamiem rezultātiem;
- pildot uzdevumus, izskaidrot, kā tie var ietekmēt rezultātu sasniegšanu;
- skolēnu vērtējumi;
- nepieļaut sacīkšu principu, kas varētu mazināt mācību motivāciju;
- analizēt uzdevumu izpildi, balstoties uz iepriekš apgūtām zināšanām.

Katra skolotāja darbība stundā var ietekmēt skolēna mācību motivāciju gan pozitīva virzienā, gan negatīvā.

Motivācijas resurs palīdz skolēnam sasniegt mērķi. Lai katrs skolēns sasniedz savus mācību mērķus, skolotājam jāizmanto dažādus motivācijas paņēmienus, jo katrs skolēns ir individuāls. (4, 40.lpp)

2. SKOLĒNU MĀCĪBU MOTIVĀCIJAS VEICINĀŠANAS METODEDES UN PAŅĒMIENI

Par vienu no svarīgākajiem jautājumiem mācīšanas un mācīšanās procesā kļūst mācību motivācijas veidošana skolēniem. Tas nozīmē, ka skolotāja uzmanības lokā ir ne vien konkrētu zināšanu prasmju, attieksmju veidošana skolēniem, bet, pirmkārt, apzinātu un reāli darbojošos motīvu savstarpējo sakarību, aktīvas dzīves pozīcijas veidošana. Mācīšanās motivācija sastāv no daudziem aspektiem, kas mainās un stājas jaunās attiecībās cita ar citu. (11)

Tā kā skola ir vienīgā valsts institūcija, kura valstiski mērķtiecīgi izglīto jauno paaudzi, visam izglītības procesam jābūt vērstam uz nākotnes vajadzībām, uz nepārtraukti mainīties spējīga cilvēka veidošanu.

Skola, kurā atbalsta katra skolēna mācīšanos un īsteno mācīšanās iedziļinoties pieeju, darbojas kā mācīšanās organizācija, kura pastāvīgi mainās un pielāgojas jauniem apstākļiem. Tajā skolēni, skolotāji, skolas vadība un pārējais personāls individuāli un kopīgi mācās, lai sasniegtu savus un kopējos mērķus. (29)

Veidojot skolēna mācību motivāciju, ir nepieciešams veikt katra skolēnu izpēti, jāizvirza sasniedzamo rezultātu, t.i. mērķi un uzdevumus, šī mērķa sasniegšanai. Kā arī jāievēro skolēnu vecumposma īpatnības.

Ļoti svarīgi vecākiem un pedagogiem nepalaist garām to brīdi, kad skolēnam pazud vēlme mācīties un kritās mācību motivācija. Atklāti pārrunāt par mācīšanas motīviem, noskaidrot, kā skolēns izprot jēdzienu motivācija, atrast piemērotākus darba metodes, lai veicinātu skolēnu saņemt kvalitatīvu izglītību. (12, 56.- 57.lpp)

Atkarīgi no mācību satura un metodēm veidojas skolēnu mācību motivācijas process. Pedagogi J. Babanskis un M. Potašņiks savos darbos apraksta dažādas metodes, kas veicina motivāciju un stimulē mācīšanas procesu: mācību motivāciju veicinošās metodes - skaidrošana, pamudinājums; mācīšanās intereses stimulējošās metodes - spēles, rotaļas, diskusijas, negaidītība, , novitātes, panākumu situācijas radīšana. (3)

Skolotāja uzdevums ir stimulēt motivācijas veidošanos katra skolēnā. Lai skolēns aktīvi iesaistās mācīšanās procesā, iegūtu zināšanās, strādā patstāvīgi, ir jāievēro mācību stundu principi:

- obligāti izvirzīt mācību stundas sasniedzamu rezultātu, t.i. mērķi un uzdevumus;
- jāizvēlas atbilstošus mērķim darba paņēmienus;
- jāmāca skolēni sevi novērtēt - pašnovērtējuma iemaņu veidošana.

Psihologijā ir pierādīta tieša saikne starp ka zemu zināšanas līmeņa diagnostiku un tās pārvarēšanas ceļu noteikšanu. Tās var liecināt par iespējamu mācību motivācijas

pazemināšanu gan “vājām”, gan “stipram” skolēnam. Skolēni ar mācīšanas grūtībām pastāvīgi saņem negatīvu novērtējumu par savu darbu, kā rezultātā viņš vair negrib pildīt uzdevumus, kritās mācību motivācija, kas var novest pie nesekmības. Individuālajā pieejā darbā ar tādiem skolēniem, nav pieļaujams visu laiku runāt par negatīvu motivāciju, jāatrod iemesli, kāpēc skolēnam ir izveidojās tāda attieksme pret mācībām. Pedagoģa profesionālisms ir ne tikai pacelt skolēna zināšanas līmenis, bet arī nostiprināt skolēna pozitīvu attieksmi pret mācību procesu, pat neveiksmes gadījumā. Censties pielietot aktīvās mācību darbības formas, rūpēties par motivācijas līmeņa pacelšanu, izvirzīt jaunus mērķus, padziļināt skolēna zināšanas. (23, 78.- 87.lpp)

Balstoties uz savu pedagoģisko pieredzi, darba autore uzskats, ka mūsdienās mācību stundās biežāk lieto stimulējošu motivēšanas teoriju. Tā izskaidro atalgojuma un soda lomu cilvēku pašreizējā un nākotnes rīcībā. Cilvēka vajadzības stimulē viņu veikt darbības mērķa sasniegšanai. Skolēns, kurš par savu rīcību saņēma atalgojumu, nevis sodu, rīkosies tāpat arī turpmāk. Bet ja viņš saņēma sodu, viņš rīkosies savādāk.

Ir četras stimulēšanas metodes, ko vizbiežāk izmanto pedagogi sava darbā.

1. Par efektīvāku darbu skolēns saņem lielāku atalgojumu - pozitīvās stimulēšanas metode.
2. Nesodīt skolēnu par neatbilstošu rīcību - izvairīšanās stimulēšanas metode. Izmantojot šo metodi ir iespējams saglabāt skolēna motivācijas līmeni, vai pat paaugstināt to.
3. Sodīt skolēnu par neatbilstošu rīcību - sodīšanas stimulēšanas metode. Šeit var piebilst, ka šī metode izņēmuma gadījumos, ļoti reti, var veicināt mācību motivāciju.
4. Skolēna rīcību ignorēšana - izzušanas stimulēšanas metode. Skolotājs nereaģē skolēnu rīcību, lai tādā veidā šāda skolēnu rīcību izzustu. (12, 56.- 57.lpp)

Īpašu uzmanību, veicinot skolēna motivāciju ir jāpievērš psiholoģiskiem aspektiem:

- Pie mācību un audzināšanas metožu izvēles, jāņem vērā skolēnu psiholoģisko stāvokli.
- Viens no efektīviem motivācijas veidošanas līdzekļiem - uzslavas
- Veidot skolēnos pašpārliecību savās spējās, balstoties uz iepriekšējo pieredzi.
- Sava darba pašvērtējums – veiksmes un neveiksmes.
- Izveidot pozitīvu, labvēlīgu mācību vidi.
- Pozitīvu saskarsmes vides veidošana.
- Kritiskās domāšanas iemaņas attīstīšana.
- Diferencētas pieejas nodrošināšana
- Ļoti svarīgs aspekts - sadarbība ar vecākiem.

Skolotāja atbalsts, palīdz skolēnam attīstīties, uzmundrina viņu uz patstāvīgu mācību vielu izzināšanu, dot iespēju izrādīt iniciatīvu. (23, 78.- 87.lpp.)

Psihologi ir izstrādājuši psiholoģiski disaktisko likumsakarību sistēmu, kurā atklājās saistība starp mācību procesa ārējiem apstākļiem un iekšējiem procesiem, kas norīt skolēna apziņā. Zinot šīs likumsakarības un prasmīgi tas izmantojot, skolotājs var pilnveidot darba metodiku, mērķtiecīgi vadīt skolēnu domāšanu, uzmanību, mācību vielas iegaumēšanas procesus, prognozēt kļūdas. (8, 17.-23.lpp.)

Lai vecinātu skolēnu mācību motivāciju, palīdzētu mācīties atbilstoši savām spējām, matemātikas skolotāja svārigākais uzdevums ir mācību procesu organizēt tā, lai apgūstot matemātikas mācību vielu, katrā mācīšanas posmā tiktu rosināta aktīva un patstāvīga skolēnu izzināšanas darbība. Skolotājam jāveido skolēniem mācīšanas motīvi, jāizraisa interesi, jāparāda jaunās mācību vielas praktiskā nozīme.

Skolotājam, ieejot klasē ļoti svārigi pārdomāt kādas darba metodes un paņēmienu nostrādās tieši šajā klasē, šis ir veids kā ietekmēt skolēna turpmāko mācību motivāciju. Lai sasniegtu mērķi, skolēnam ir jāveicinā mācību motivāciju. Augsta motivācija ir skolēna stipra puse šķēršļu pārvarēšanai, lai sasniegtu iecerēto. Pedagoģa spēcīga motivācija var palīdzēt skolēnam efektīvi mācīties. (23, 78.- 87.lpp.)

Zinot mācību metožu pozitīvās īpašības un trūkumus, iespējamās trūkumu novēršanas veidus, protot analizēt un prognozēt iespējamās situācijas mācību stundās, skolotājs var izvēlēties vispiemērotākās mācīšanas metodes un paņēmienu. (8, 17.-23.lpp.)

Tradicionālā mācīšanas metode paredz ka skolēni no sākuma apgūst jaunus jēdzienus, jaunās zināšanas, pēc tam tās izmanto uzdevumu risināšanā.

Problēmiskā mācīšanas metode ļauj skolēnam pašam atklāt sev būtiski jauno. Skolotāja uzdevums ir noformulēt problēmsituāciju, izvirzīt un mērķus uzdevumus, un nepieciešamības gadījumā ievirzīt skolēnu.

Kā sastāvdaļa no šobrīd īstenotās kompetenču pieejas mācību satura apgūvē ir **projektmetode**, kas ir ļoti efektīva, jo apvieno sevī skolēna intereses ar praktisko darbību. Šīs metodes galvenā doma ļaut skolēniem pašiem izvirzīt mērķi, sadalot tos vairākpakāpju uzdevumos un patstāvīgi risināt problēmsituāciju, izmantojot jau esošās zināšanas un iegūstot jaunas.

Bez tradicionālajam mācību metodēm pašlaik aizvien vairāk skolotāji sāk izmantot **interaktīvās mācību metodes**, kas mācību priekšmetu apguvi padara īpaši efektīvu. Interaktivitāte – nozīmē apzinātu, mērķtiecīgu un aktīvu visu iesaistīto pušu mijiedarbību, piemēram, mācību procesā katra un visu skolēnu kopā aktīvu līdzdarbošanos un savstarpēju

mijiedarbību; skolotāja mijiedarbību ar katru un visu skolēnu grupu kopā. Mācīšanās kļūs par procesu, kurā skolēns nevis saņēms gatavas zināšanas, bet patstāvīgi nonāks pie tām.

Lai rosinātu skolēnus uz aktīvu darbību mācību stundās un ieinteresētu par mācību vielu, stundās liela nozīme ir dažādu **paņēmienu** izmantošana: didaktiskas spēles, lomu spēles, darbs grupās, praktiskie darbi - modelēšana, konkursi, kas padara mācību stundas interesantākās.

Jāņem vērā, ka mazākas klases skolēniem interese par mācībām ir augstākas un mācību motivācija ir stiprāka, nekā pusaudžu vecumā. Šīs te īpašības ir pareizi jāizmanto, lai turpmāk šo interesi un mācību motivāciju saglabāt un attīstīt.

3. MĀCĪBU MOTIVĀCIJAS ĪPATNĪBAS DAŽĀDOS VECUMPOS INTEREŠU PROFESIONĀLĀS IEVIRZES IZGLĪTĪBAS PROGRAMMAS SKOLĒNIEM

Katra cilvēka dzīvē ir dažādi un vairāki vecumposmi. Katrā vecumposmā ir savi fizioloģiskie procesi organismā un tās atšķirās. Kļūstot vecāks, cilvēkam mainās fiziskās spējas, ir vairāk dzīves pieredze. Pusaudžu vecumā skolēns rīkojas atbilstoši savam vecumam, balstoties uz to pieredzes, ko viņš ir saņēmis iepriekš

Pētot cilvēka sasniegumu motivācijas attīstību, darba autore var apgalvot kā tā strauji attīstās no 5 līdz 19 gada vecuma, kad veidojās un nostiprinās cilvēka identitāte, pašcieņa, sevis apzināšana un respektēšana.(16)

Sākumskolas vecumā ir ļoti svarīgi attīstīt un uzturēt bērna dabisko interesi par skolu un mācībām, jo, ja šajā vecumā izziņas vajadzības netiek apmierinātas, tad tas samazina nākamā skolēna aktivitāti sākumskolā.

Bērnā zināšanas ir jāsniedz sistēmiski, balstoties uz jau zināmo un viņa vecumam atbilstošā veidā. Nereti, kad pieaugušie runā par abstraktiem jēdzieniem, bērns tos vienkārši nesaprot, tāpēc pēc iespējas ir jārāda viss darbībā un jāļauj bērnam pašam darboties. Bērnā ir jāizvirza adekvātas prasības. Neadekvātas prasības, piemēram, mājas darbi, kurus bērns nevar veikt bez pieaugušo palīdzības, var rosināt iemācītās bezpalīdzības sindromu.

Līdz 10 gadu vecumam bērnam pakāpeniski, pieaugušā vadībā, veidojas kritēriji, kā vērtēt sava darba rezultātus un kur meklējami neveiksmju cēloņi. Ja pieaugušais tikai dod vērtējumu, bet nepaskaidro, kā tas veidojies un kā to iespējams uzlabot, bērnam veidojas priekšstats, ka – “mamma lika izdarīt, skolotājs teica darīt tā”, viņš nesaista to ar savu darbību. Līdz ar to neveidojas mācību motivācija un sajūta, ka viņš pats ir atbildīgs par saviem rezultātiem.

Iestājoties skolā, bērni un skolotāji saskarās ar vairākām problēmām: dažāds sociālais statuss, dažāds sagatavošanas līmenis, dažāda motivācija. Un tieši šajā brīdī, skolotājs ir viens no svarīgākajiem cilvēkiem, kas var attīstīt skolēna motivāciju.

Lai bērnam attīstītu spēju iekļauties skolas vidē, kas nodrošina viņa labsajūtu skolā un līdz ar to motivē darboties, bērnam ir jāiemāca arī paškontroles un pašdisciplīnas prasme, kā arī spēja adekvāti izpaust savas emocijas, jo nereti tieši nespēja uzturēt komunikāciju ar līdzcilvēkiem traucē bērnam skolā justies neapdraudētam un saprastam, līdz ar to viņš nevar savu uzmanību veltīt mācībām.

Pusaudžu vecumā notiek pārmaiņas gan fiziski, gan un psiholoģiski. Pārmaiņas attīstībā notiek, jo pusaudzis meklē savu "ES". Tas ir pašizziņas posms, savas vietas meklēšanas posms dzīvē. Ļoti svarīgi šajā vecumposmā palīdzēt pusaudzīm pieņemt svarīgus lēmumus par nākotnes mācībām, savstarpējām attiecībām.

Zelmaņis savā grāmatā, klasificē pusaudzi ka cilvēku no 10 (11) - līdz 15 (16) gadiem. Tieši šajā brīdī jestājās pubertātes periods. (24, 66.lpp.)

Pusaudžu vecumā daudzi nevar savaldīt savas emocijas. Ļoti asi reaģē uz kritiku. Šajā periodā mainās prioritātes, pieaug pašapziņa.

Kā jau tika minēts iepriekš, pusaudzis meklē sevi – mēģina uzzināt, kas viņš īsti ir. Mēģina saprast, kādas ir viņa iespējas nākotnē.

Šajā vecumā parādās dominējošo vajadzību apmierināšana, kas ir cieši saistīta ar mācīšanās motivācijas veidošanu. Izziņas vajadzība ir viena no tādām, kas piemīt pusaudžu vecumam. Pusaudzis tiecās pie par jauno izzināšanu. Arī mācībās izziņas motīvi šajā vecumposmā būtiski nostiprinās. Pusaudzis vairāk pašizlītojas, izmantojot dažādus mācīšanas paņēmienus. Sociālie motīvi pusaudžu vecumā attīstās visintensīvāk. (13, 93 lpp.)

Notiek gribas īpašības attīstīšana. Pusaudzis neatlaidīgi virzās pie mērķa sasniegšanas, attīstot prasmi pārvarēt visas grūtības. Viņš ir neatlaidīgs savas darbības. Visvairāk grūtības sagādā savu tiešu pienākumu veikšana.

Neskatoties uz fiziskām un psihoemocionālām pārmaiņām, mācīšanās ir prioritātē. Pusaudžu vecumā mācīšanās īpatnības pēc G. Kļausa atzinuma mainās šādi:

- audiālās mācīšanās īpatsvars pakāpeniski pieaug;
- mainās kritiskā domāšana un vērtēšana;
- dažādu mācīšanās formas apzināti nomaina uz citām mācīšanas metodēm;
- attīstās pasorganizācijas spējas;
- attīstās prasme analizēt un patstāvīgi pieņemt lēmumus;
- pieaug uzmanību koncentrācija;
- Diferencējās mācību motivācija (4, 75.lpp.)

Skolēniem katrā vecumposmā ir savas motivācijas īpatnības. Tās atšķiras. Skolēna galvenis pienākums šajā periodā ir attīstīt savas spējas mācīties un nezaudēt mācību motivāciju.

Pēc A. Maslova vajadzību teorijas motivācijas veidošana ir atkarīga no dažāda bioloģiskā rakstura faktoriem. Bet ļoti lielu lomu tajā veidošanā ietekmē dažādi psiholoģiskie un sociālie faktori. Sports ir ļoti stiprs motivējošs faktors, kurš dot cilvēkam veicināt savu motivāciju, izvirzot augstus mērķus.

Motivāciju sportā var vērtēt trīs aspektos:

- atbilstoši savām interesēm sportists izvēlas sporta veidu. Izvirzot mērķus, uzstāda uzdevumus kas ļaus sasniegt mērķi, cenšas tos sasniegt gan ar trenera palīdzību, gan patstāvīgajā darbā – tā ir personības izvēle;
- ja pusaudzis, mērķa sasniegšanai pārvarē šķēršļus un grūtības, kas norāda, ka skolēns ir motivēts, pieliek piepūles – tā ir piepūle;
- skolēnam ir pacietības trūkums, dominē impulsivitāte, motivācijas līmenis nav svarīgs. Skolēns nomainīs darbības veidu un mērķi nenasniegs. Bet ja viņš ir fiziski stiprs, mērķtiecīgs un neatlaidīgs, tad mērķis tiks sasniegts – tā ir neatlaidība (26)

Pāreja no pusaudža uz agrīnās jaunības vecumu notiek apmēram 15-16 gadu vecumā – vidusskolas posms. Un šajā laikā veidoja motīvi, kuri nav tik izteikti pusaudžiem. Tā ir pašizglītošanās tieksme, vēlme paaugstināt savu kultūras līmeni, kļūt par interesantu, daudz ziņošu cilvēku. Tas savukārt rosina interesi par mācībām. (4, 87.lpp.)

Pats raksturīgākais vidusskolēniem ir tas, ka viņus turpina uztraukt problēmas, kas sākušās pusaudža vecumā – tiesības uz autonomiju, ikdienas mijattiecību problēmas, vērtējuma, dažādu aktivitāšu u.c. problēmas. No otras puses viņiem jārisina pašnoteikšanās uzdevumi.

Jauniešu vecumā notiek aktīvs pasaules uzskata veidošanās process filozofēšanas un reālas darbības pārbaudes aspektos. Motivācijā galveno vietu sāk ieņemt motīvi, kas saistīti ar pašnoteikšanos un gatavošanos patstāvīgai dzīvei. Skola kļūst par nākotnes mērķu piepildīšanas līdzekli, nevis pienākumu, mācās vairs ne visu, bet tikai to, ko uzskata par vajadzīgu nākotnē. Visbiežāk indivīds agrās jaunības posmā ņem vērā apzināti izvirzītus mērķus, plānus, nodomus.

Jauniešu vecums ir būtisks posms intelektuālo spēju attīstībā. Domāšana kļūst arvien abstraktāka un patstāvīgāka. Jauniešiem ir vēlme vispārināt, meklēt likumsakarības, ietvert savas problēmas vispārīgo problēmu kontekstā, taču jaunieši problēmu risināšanā ir izvēlīgi, galvenokārt pievēršas tikai tām darbībām, kuras paši novērtē kā svarīgas.

Salīdzinājumā ar pusaudžiem jaunieši ir līdzsvarotāki, tomēr salīdzinājumā ar pieaugušo jaunieši nav tik efektīvi attīstījušies iekšējie bremsēšanas un paškontroles mehānismi, kā arī spējas selektīvi reaģēt uz dažādiem kairinātājiem (4, 91.lpp.).

Novērojot sportistus, var konstatēt ka katrs pats sev uzstāda mērķus un tikas visu motīvu kopums var palīdzēt pusaudžim sasniegt šo mērķi. Protams, ka katram sportistam būs dažādi motīvi, tomēr katra konkrēta motivācijā būs dominējošs darbību kopums. Krievijas sporta psihologs A. Rodionovs uzskata, ka galvenajie sportistu darbības motīvi, lai sasniegtu augstus rezultātus ir:

- pašpārlicināšanas motīvi;
- vajadzība pēc materiālo apmierinātību;
- atbildība un apzinīgums;

- uzvaras prieks, lepnums par savu piederību valstij;
- psihoemocionālo pārdzīvojumu motīvs;
- ceļošanas prieka motīvs;
- savu spēju pašpārbaude ekstremālās situācijās (27).

Kā secinājums, var apgalvot ka mācīšanas motivācijas sekmējošie faktori ir: interese par vecamo darbību, pozitīvā attieksme pret vecamo darbību, interešu ilgums pret vecamo darbību, apmācības formas dažādība, skolēna prasme pāšorganizācijā, trenera uzslavas un ģimenes atbalsts.

4. MĀCĪBU MOTIVĀCIJAS IZPĒTE UN ANALĪZE INTEREŠU PROFESIONĀLĀS IEVIRZES IZGLĪTĪBAS PROGRAMMAS SKOLĒNIEM.

4.1. Pētījuma mērķi un metodes

Skolas darbības mērķis ir palīdzēt skolēniem iegūt valsts standartam atbilstošas zināšanas, prasmes un iemaņas, pamatojoties uz katra skolēna spējām, audzināt zinošus, prasmīgus un konkurētspējīgus jauniešus, kuri ir savas skolas, pilsētas un valsts patrioti.

Skolēnu zema mācību motivācija un grūtības mācību satura apgūvē ir ļoti aktuālā un sarežģīta problēma. Pedagogam ir jābūt elastīgam, ar individuālu pieeju katram skolēnam.

Diplomdarba autore jau 10 gadus strādā ar interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem, bet ka matemātikas skolotāja tikai otro gadu. Strādājot ar šīs programmas skolēniem, pedagogiem īpaši jāpielāgojas skolēnu īpatnībam.

Praktiskā pētījuma mērķis ir noskaidrot skolēniem ar sporta profesionālo virzienu mācību motivācijas veidošanās faktorus un iespējas motivācijas veicināšanai matemātikas stundās. Autore uzskata, ka interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēnu mācību motivācija ir veicināma tikai skolēnu, skolotāju, vecāku un sporta trenera ciešā sadarbībā.

Ar mērķi noskaidrot izglītojamo attieksmi pret skolu, mācībām un savstarpējām attiecībām, skolēnu, pedagogu un sporta treneru viedokli par mācību motivāciju, tika izstrādādas un izmantotas sekojošas pētījuma metodes: dokumentu analīze, anketēšana, intervija un pedagoģiskā novērošana.

Anketēšanas metode ir visbiežāk izmantojamā pētīšanas metode. Tā ļauj ātri savākt nepieciešamu informāciju un ir viegla ir apstrādei un skaitliskajai analīzei. Anketēšana metode, kā jebkura cita pētīšanas metode, nav universāla. Ir svarīgi noskaņot skolēnus aptaujas laikā. Jāizveido pozitīvu vidi, lai skolēni sniegtu patiesas atbildes. (2, 67.lpp.).

Lai noskaidrotu skolotāju un sporta treneru pieredzi savstarpēja sadarbībā, uzklautu ieteikumus mācību motivācijas veicināšanai, tika sagatavoti intervijas jautājumi

Intervijas pētīšanas metode ir sarežģīta, jo lai neietekmētu atbildētāja atbildes intervētājām nedrīkst izpaust savu viedokli par uzdoto jautājumu. Tā ir spēle “vienos vārtos”, kuras laikā pētnieks izzina visus viņu interesējošās problēmas. Intervija mēdz būt individuālā un grupveida. (2, 63.lpp.).

Pedagoģiskās novērošanas metodi darba autore bieži izmanto sava praksē. Pati novērošanas metode, izvirzot vienu mērķi ir vienkārša, bet pētnieciskā novērošana, uzstādot dažus mērķus ir sarežģīta. Novērošanas laikā var mainīties gan skolēnu uzvedība, gan pedagoga mācību vielas pasniegšanas stils, kas var ietekmēt pētījumu rezultātus. (2, 32.lpp.)

Pedagoģiskās novērošanas pētījumam, tika izstrādātai mācību stundas vērošanas lapa ar kritērijiem. Pedagoģiskās novērošanas mērķis bija izzināt patieso situāciju, saistībā ar mācību motivācijas veicināšanu, matemātikas stundās interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem.

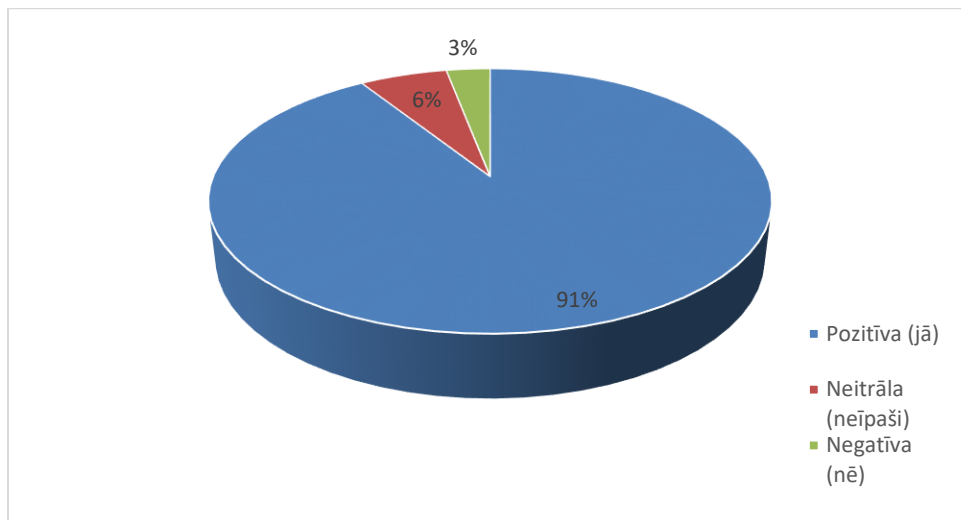
4.2. Pētījumā iegūtie rezultāti un to analīze

Izstrādājot diplomdarbu “Pedagoģiskās metodes un paņēmieni mācību motivācijas veicināšanā matemātikas stundās interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem” tika veikts pētījums par „Mācību motivāciju interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem”. Anketēšanā piedalījās 2.-9. un 12. klases skolēni ar sporta profesionālo virzienu. Kopā 118 respondentu, no tiem 37 respondenti sākumskolas vecumā, 59 respondenti – pusaudžu vecumā un agrīnas jaunības vecumā – 22 respondenti. Apkopojums atspoguļo 109 respondentu anketas. Anketējot skolēnus (1. pielikums) tika noskaidrota skolēnu attieksme pret skolu, mācībām un savstarpējās attiecības ar vienaudžiem un skolotājiem.

Skolēni tika sadalīti grupās:

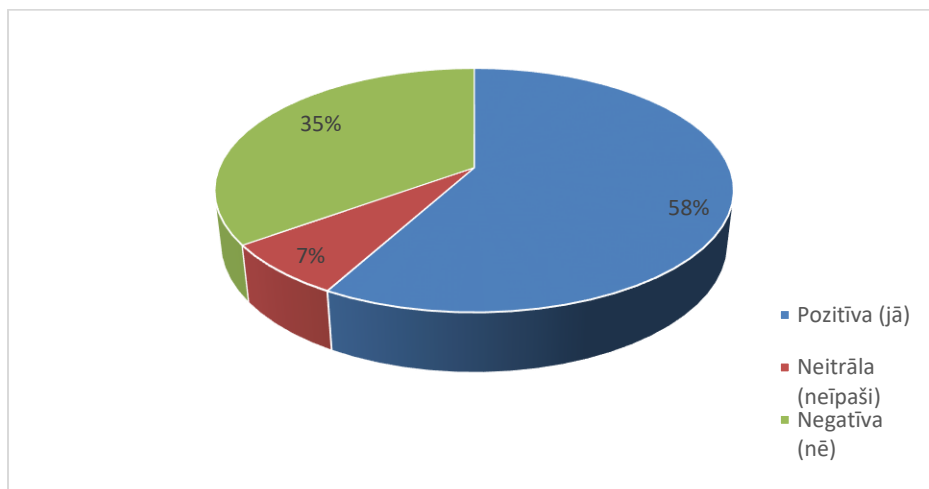
1. Sākumskolas vecums – 2. – 4.klases skolēni
2. Pusaudžu vecums – 5. – 8.klases skolēni
3. Jauniešu vecums – 9. un 12.klases skolēni

Pirmās grupas skolēnu atbilžu pakopojums uz jautājumu – „Vai tev patīk mācīties skolā?” pozitīvu atbildi sniedza 91% skolēnu skaits (skatīt 4.2.1.attēlu). Citu skolēnu atbildes bija nepārlicinošas. Tikai 3% skolēni novērtēja savu attieksmi pret skolu, kā negatīvu.

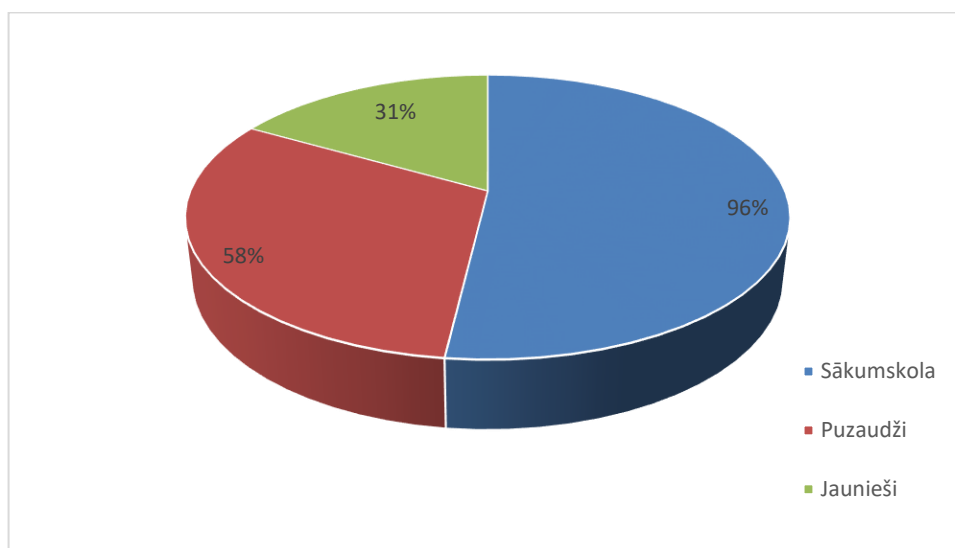
4.2.1. att. Skolēnu attieksme pret skolu

Otrās grupas skolēni uz šo pašu jautājumu atbildēja jau savādāk. Pozitīvas atbildes ir 58% un negatīvas 35% (skatīt 4.2.2.attēlu).

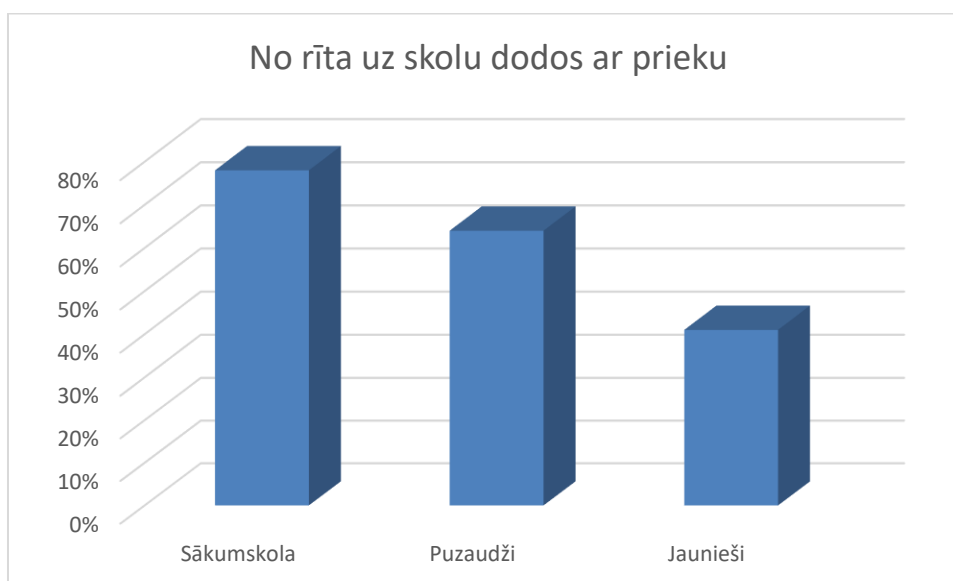
4.2.2. att. Skolēnu attieksme pret skolu

Un trešā grupa var redzēt sēkojošus rezultātus (skatīt 4.2.3.attēlu).

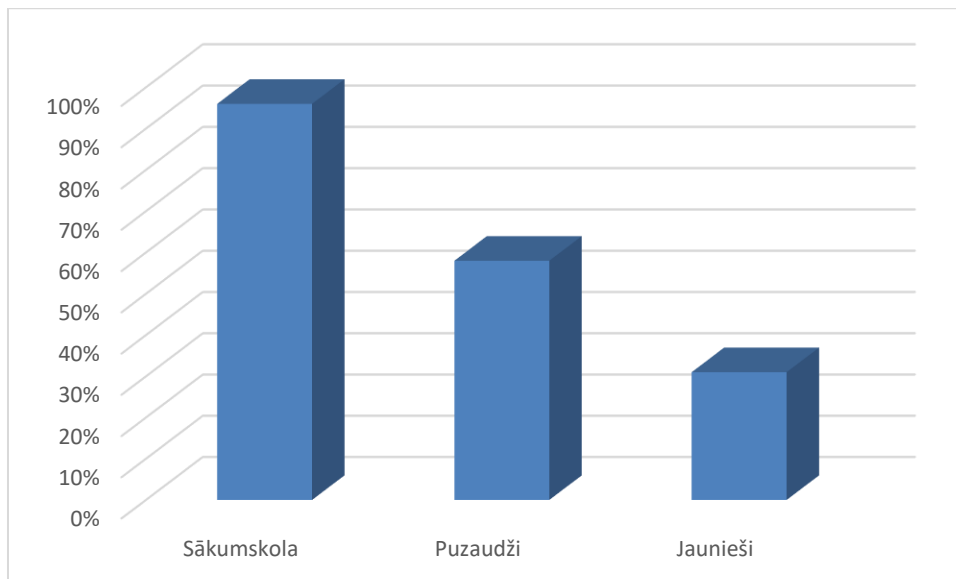
4.2.3. att. Skolēnu attieksme pret skolu

78% sākumskolas aptaujāto skolēnu atzinās, ka rītā uz skolu dodas ar prieku, bet pusaudžiem šis rādītājs nokrīt līdz 64%, jauniešiem līdz 41%. Šeit jāpiebilst, ka pusaudžiem un jauniešiem treniņi ir intensīvāki un nogurums ir lielāks. Viens no skolotāju uzdevumiem ir radīt mācību stundās apstākļus, lai nav skolēnu pārslodze, kas skolēns ar prieku nāktu uz skolu, jo tā ir mācību motivāciju veicināšana.

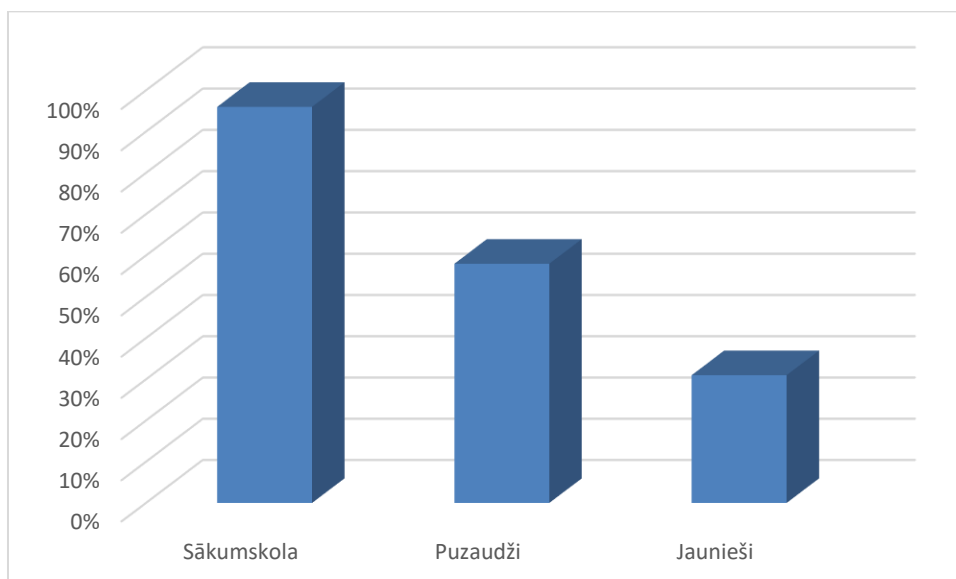
4.2.4. att. Ar kādu soskaņojumu skolēns nāk uz skolu

Anketas jautājums “Ja atceļ kādu mācību stundu vai aizvieto to?” izraisa lielu diskusiju (skatīt 4.2.5.attēlu). Skolēnu atbildes liecina, ka lielākas daļas skolēnu priecātos. Šajā vecumā intereses vēl nav pietiekami apzinātas. Pusaudžu vecumā skolēni neapzinās mācību stundu svarīgumu. Sporta motivācija šeit ir lielāka nekā mācību motivācija. Tomēr jauniešu vecumā skolēni apzinās, ka priekšā ir izlaiduma eksāmeni. Skolotājam jāveido stundas tā, lai varētu ieinteresēt skolēnu. Stundām ir jābūt daudzveidīgām un katrā stundā jāmeklē jauni paņēmieni.

4.2.5. att. Skolēnu attieksme pret mācību stundām

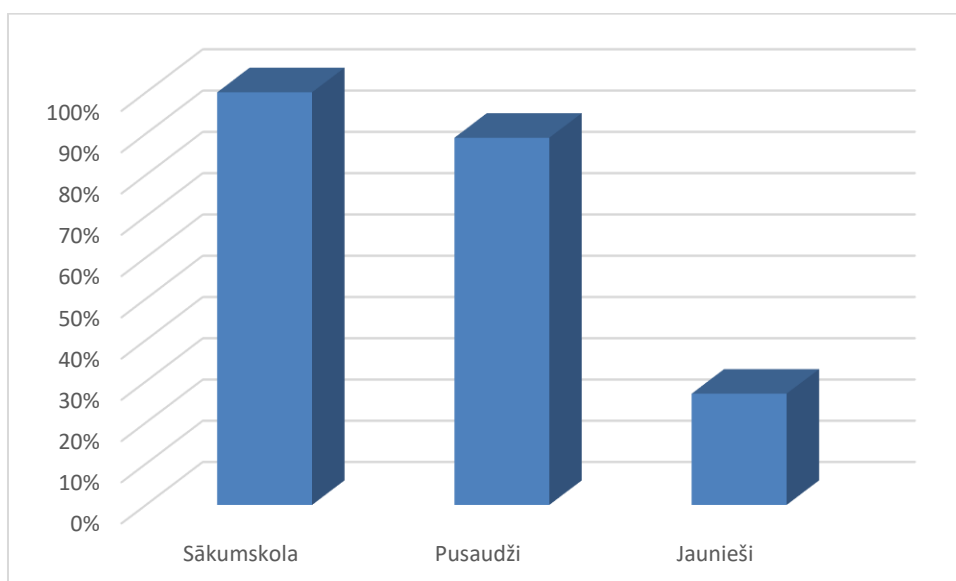
Lielāka daļa skolēnu ir atbildējuši, ka viņi ir pret mājas darbiem. Par savu vēlmi par mājas darbu atcelšanu izteicās 63% sākumskolas skolēnu, 72% pusaudžu un 90% jauniešu (skatīt 4.2.6.attēlu). Skolēniem ir zema motivācija saistībā ar mājas darbiem, jo tiešām treniņu un spēļu grafiks ir ļoti saspringts, un skolēnam nepietiek laika mājas darbu pildīšanai. Šajā situācijā skolotājam jāpieņem lēmumu, vai ir vērts dod mājas dabus..

4.2.6. att. Attieksme pret mājas darbiem

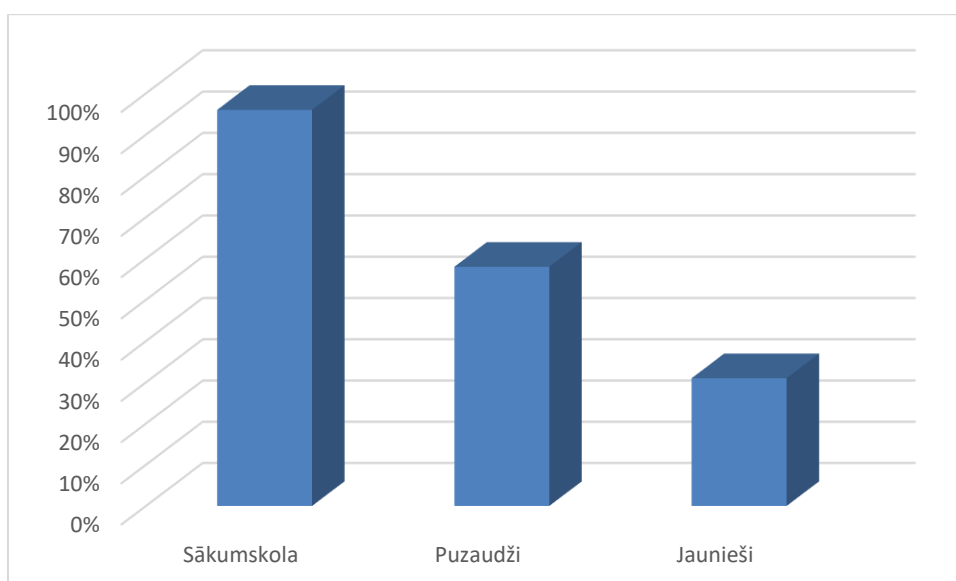
Anketas jautājuma „Vai tu pats izstāsti trenerim par veiksmēm un neveiksmēm mācībās?” mērķis bija noskaidrot, cik katram sportistam ir svarīgi zināt ne tikai savu tuvinieka viedokli par mācības gaitu, bet arī trenera viedokli. Kā tika secināts (skatīt 4.2.7.attēlu), 100% sākumskolas skolēni regulāri izstāstā trenerim par savas mācības sasniegumiem. Pusaudži ir spiesti stāstīt trenerim par saviem mācību sasniegumiem, jo viņš pieprasa rezultātus. Jauniešu vidū situācija ir savādāka. Skolēni pēc pašas iniciatīvas cenšās nestāstīt par skolas

gaitām, jo jo vecāks tu esi, jo vairāk ir treniņu noslodze, kā rezultātā kritās zināšanas līmenis. Pozitīvi ir arī tas, ka pats treneris interesējas par skolēnu sasniegumiem mācībās.

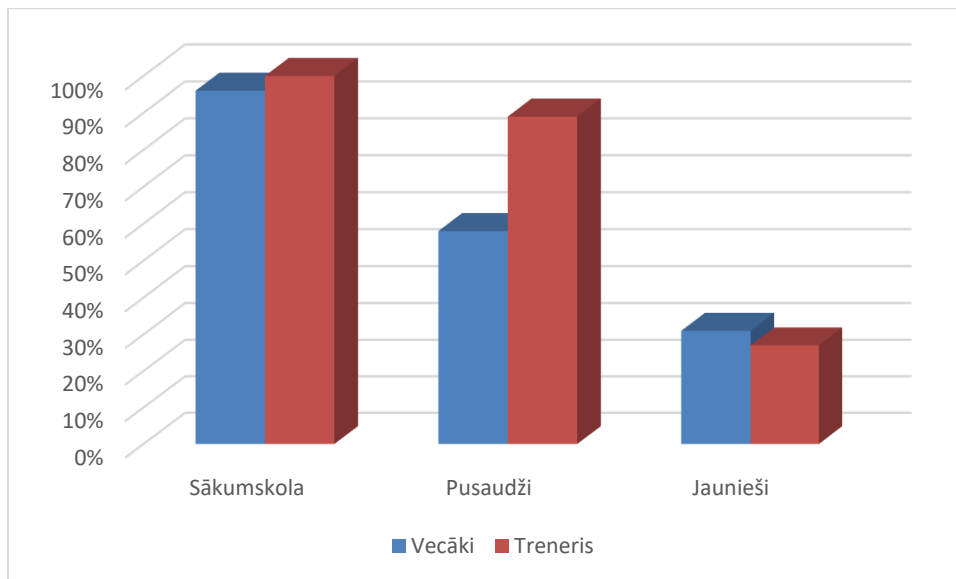
4.2.7. att. Skolēnu vēlme informēt treneri par mācību sasniegumiem

Rezultātu apkopojums par jautājumu “Ar vecākiem tu apspriež savu skolas dzīvi?” (skatīt 4.2.8.attēlu) izskatās sēkojoši: sākumskolas skolēnu vecāki pastāvīgi interesējas par skolēna mācību sasniegumiem, pusaudži izstāstā jau rētāk – tikai 58%, bet jaunieši tikai tad, kad vecāki pajautā. Darba autore secināja, ka vecāku interese ir par mācību sasniegumiem īpaši sākumskolas un pamatskolas posmā ir diezgan augsta.

4.2.8. att. Skolēna vēlēšanās informēt vecākus par mācību sasniegumiem

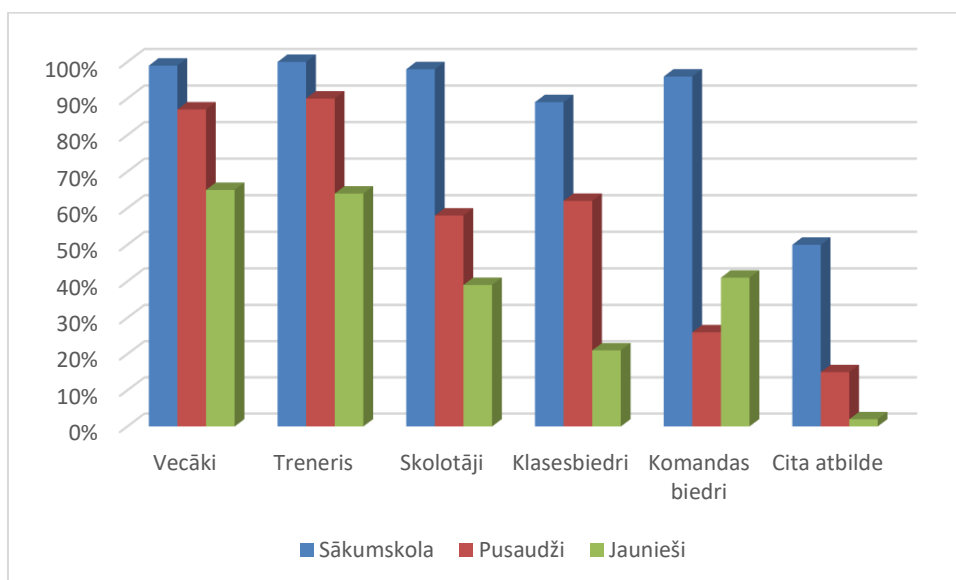
Apkopojot atbildes par šiem diviem jautājumiem (skatīt 4.2.9.attēlu), var secināt, ka interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēni tomēr vairāk stāsta par mācību sasniegumiem trenerim, nevis vecākiem. Šajā gadījumā, treneris ir autoritāte.

4.2.9. att. Kam skolēns vairāk uzticās par saviem mācību sasniegumiem

Ciešāka sadarbība ar treneri dos iespēju skolotājam veicināt skolēnu mācību motivāciju, ja treneris izrāda patieso interesi par sava sportista mācību sasniegumiem un palīdz priekšmetu skolotājiem motivēt audzēkņus mācībās.

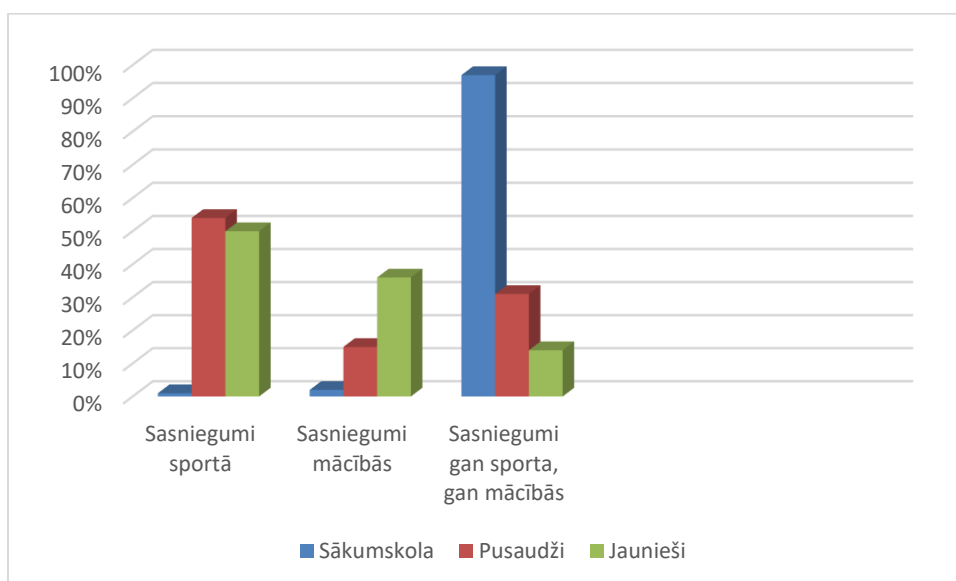
Lai noskaidrotu, kurš var ietekmēt mācību motivāciju – saņemtas atbildes ir apskatāmās 4.2.10.attēlā. Šeit var novērot ciešu sadarbību skolēna attīstībā no visā pusēm. Tas nozīmē, lai veicinātu skolēna mācību motivāciju, jāstrādā komandā ar vecākiem, treneriem un arī vienaudžiem.

4.2.10. att. Kurš ietekmē visvairāk skolēnu mācību motivāciju

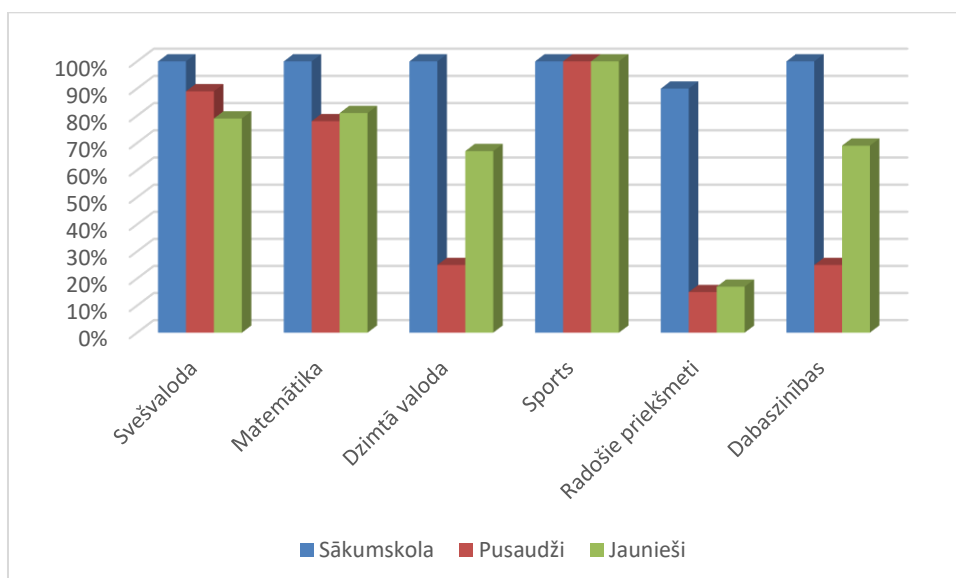
Pēc darba autores secinājumiem jautājums par prioritātēm – sports vai izglītība - nav viennozīmīgs. Sākumskolas posmā skolēniem svārstīgi gan sasniegumi sportā, gan sasniegumi mācībās. Pusaudžu posmā skolēniem ir augstāka sporta motivācija. Un tas ir saistīts ar to, ka tieši šajā posmā skolēniem ir visas iespējas attīstīties kā profesionāliem sportistiem, tikt iekšā jauniešu izlases komandā, bet jauniešu posmā jau tādu iespēju mazāk, un skolēni nodarbojas ar

sportu ka amatieri. Jauniešiem pieaug mācību motivācija. Mācību motivācijas līmenis ir atkārtīgs no skolēna vecuma. (skatīt 4.2.11.attēlu). Tas ir tieši saistīts ar panākumiem sportā.

4.2.11. att. Sasniegumi sportā un mācībās

Pēc aptaujas rezultātiem par mācību priekšmetiem, var secināt ka, sākumskolas posmā skolēniem patīk visi priekšmeti, jo viņi uzskata, ka labi sasniegumi mācībās palīdzēs viņiem tālākajā sporta karjerā. Pusaudžu posmā skolēni atbildēja, ka viņiem vairāk patīk tikai tie priekšmeti, kuri nodēres dzīvē. Par tādiem priekšmetiem viņi uzskata sportu, matemātiku un angļu valodu. Jauniešu vidū aktuāli ir zināšanas valodās, matemātikā, ģeogrāfijā un bioloģijā, kā arī nodarbošanās ar sportu. Darba autore pēc aptaujas rezultātiem var secināt, ka mācību motivācija visaugstākā līmenī ir sākumskolas skolēniem, tad viņā nokritās, jo pusaudžu vecumā sasnieguma motivācija tiek vērsta uz sportu, un jauniešu vecumā mācību motivācija pieug.

4.2.12. att. Kuri mācību priekšmeti tev patīk

Klašu audzinātāju un treneru loma mācību motivācijas veicināšanā ir ļoti liela. Lai secinātu, kuram ir lielāka loma šajā procesā, darba autore veica grupveida interviju sporta treneriem, 2.-9., 12.klases klašu audzinātājiem un matemātikas skolotājiem.

Saņemtu atbilžu rezultāti liecina, visi cenšas veicināt skolēnu mācību motivāciju. Gan treneri, gan skolotāji uzskata, ka uzslavas ir stimulējošs faktors mācību motivācijas veicināšanā. Īpaši skolēniem patīk saņemt uzslavas un pozitīvas atsauksmes e-klases žurnālā. Pēc iepazīšanās ar pētījuma rezultātiem, skolotāji izmanto savā darbā dažādus paņēmienus un metodes, lai veicinātu skolēnu mācību motivāciju. Savukārt treneri, sēkojot līdz mācību sasniegumiem, var aizliegt apmeklēt treniņu, lai motivētu skolēnu uz pozitīvu rezultātu mācībās.

Ņemot vērā visus pētījuma rezultātus par skolēnu mācību motivāciju, var secināt ka mācīšanas motivācijas process ir nepārtraukts. Skolotājam jāietekmē un jāveicinā skolēna mācīšanās motivāciju. Ir jābūt nepārtrauktai sadarbībai starp klases audzinātāju, treneru un vecākiem lai veicinātu mācību motivāciju interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem .

5. PEDAGOĢISKO METOŽU UN PAŅĒMIENU PIELETOJUMS MĀCĪBU MOTIVĀCIJAS VEICINĀŠANĀ MATEMĀTIKAS STUNDĀS INTEREŠU PROFESIONĀLĀS IEVIRZES IZGLĪTĪBAS PROGRAMMAS SKOLĒNIEM X VIDUSSKOLĀ, IEGŪTO REZULTĀTU ANALĪZE

Apkopojot un analizējot skolēnu anketēšanas rezultātus par mācību motivāciju, skolotāju un treneru intervēšanas rezultātus, tika izstrādāta darbības programma mācību motivācijas veicināšanā matemātikas stundās, aprobēta X vidusskolā un tika veikta iegūto rezultātu analīze, ar kuru iespējams iepazīties 5.1. apakšnodaļā.

5.1. Darbības programma mācību motivācijas veicināšanā matemātikas stundās X vidusskolas interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem 2020./2021. mācību gada II. semestrim

Izstrādāto programmu autore realizēja X vidusskolā 2.-9. un 12. klasēs. Šīs klasēs mācās vairāk nekā 100 interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēni. Programma tika sastādīta pamatojoties uz darba izpētes rezultātiem par mācību motivāciju.

Programmas mērķis: noskaidrot, kādas metodes un paņēmieni, pasniedzot matemātikas studus, veicina mācību motivāciju interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem

Programmas aprobācijas laiks: 04.01.2021.- 30.04.2021.

Darbības programma mācību motivācijas veicināšana matemātikas stundās interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem

Nr.p.k.	Darbības virziens	Uzdevums	Laikposms	Darbības formas un metodes	Plānotais rezultāts
1.	Izpētes darbs	<p>1. Veikt aptauju matemātikas skolotājiem par pielietojamiem metodēm un paņēmieniem mācību stundās.</p> <p>2. Veikt aptauju skolēniem par matemātikas stundām semestra sākumā un semestra beigās.</p> <p>3. Izpētes rezultātu apkopojums</p>	Semestra laikā	<ul style="list-style-type: none"> - Skolotāju aptauja - Skolēnu novērošana stundās - Skolēnu aptauja - Dokumentu analīze, - Darbs ar e-žurnālu 	Iegūt rezultātus par skolēnu attieksmi pret matemātiku kā mācību priekšmetu.
2.	Sadarbība ar pedagogiem	<p>1. Individuālās pārrunas ar matemātikas skolotājiem par skolēnu mācību sasniegumiem.</p> <p>2. Organizēt semināru „interese profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēnu mācību motivācijas veicināšana”:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Izpētes darba rezultātu apkopojums,</i> - <i>Mācību motivācijas veicināšanas metodes</i> - <i>Pusaudžu vecumposma specifiskās īpatnības.</i> <p>3. Vadīt matemātikas stundas 12. klases skolēniem.</p>	Visu semestri 14.janvārī	<ul style="list-style-type: none"> - Individuālās pārrunas - Lekcijas - Diskusija - Pieredzes apmaiņa - Info materiālu izdalīšana 	<p>1. Padziļinātas skolotāju zināšanas par interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēnu motivācijas veicināšanas metodēm.</p> <p>2. Pielietot dažādas metodes un paņēmienus matemātikas mācību stundās, analizēt, kuri no tiem vairāk veicina mācību motivāciju.</p>

5.2. X vidusskolas darbības programmas „Mācību motivācijas veicināšana matemātikas stundās interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem” aprobācija un iegūto rezultātu analīze

Darba autores darbības programma „Mācību motivācijas veicināšana matemātikas stundās interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem” tika īstenota X vidusskolā 2.-9. un 12.klasēs. Darba autore veica skolēnu individuālo izpēti, ka arī sadarbībā ar matemātikas skolotājiem noskaidroja, kurās pedagoģiskās metodes un paņēmieni strādā efektīvāk, lai vecinātu skolēnu motivāciju matemātikas stundās.

Visa semestra garumā darba autore novēroja matemātikas mācību stundas. Lai labāk izprastu audzēkņu mācību procesu un motivāciju tika veikta mācību stundu novērošana. Novērošanas mērķis bija noskaidrot, skolēnu mācību motivāciju veicinašanas metodes. Tika novēroti 2.-9 .klases interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēni.

Novērojumi:

- Skolēnu motivācija mācīties stipri atšķiras sākumskolas posmā un pusaudžu posmā (nav vēlmes iedziļināties). Toties 9 klases skolēniem motivācija ir pietiekama, jo priekšā sagaida valsts pārbaudes darbi un iespēja saņemt atalgojumu, spēlējot komandā.
- Skolēnu motivāciju var veicināt, izvēloties dažādas pasniegšanas metodes un paņēmienus.
- Mācību motivācijas veicināšanai jālieto vairāk interaktīvu metožu.
- Skolēni aktīvi iesaistīti mācību procesā.
- Skolotājs piedāvā skolēniem radošus darbus ar kustības elementiem.

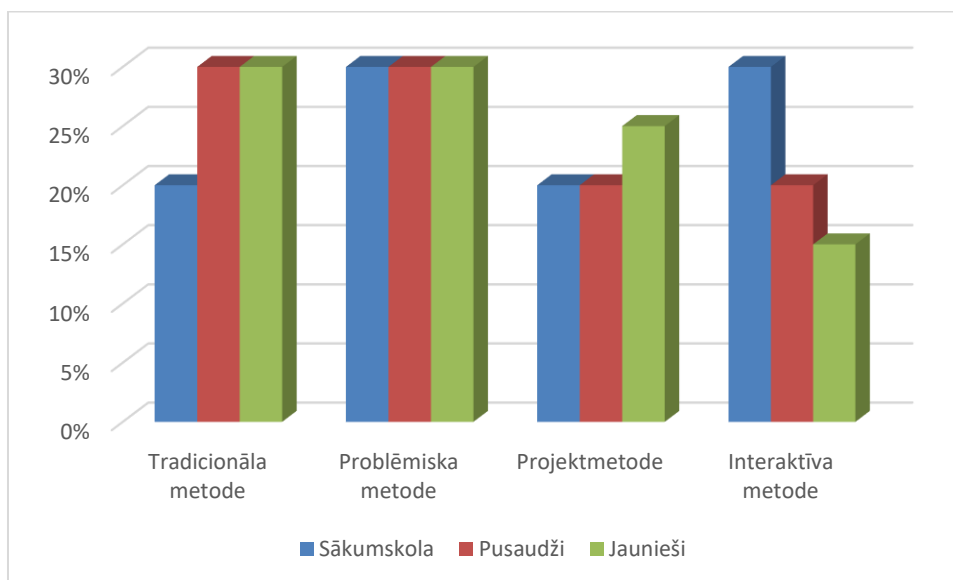
Darba autore 2.semestra sākuma veica skolēnu aptauju par skolēnu attieksmi pret matemātikas stundām (4.pielikums), aptauju pedagogiem (2. pielikums), organizēja matemātikas skolotājiem semināru par mācību motivācijas veicināšanas metodēm un paņēmieniem darbā ar interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem. Visa semestra garumā tika novadītas 30 matemātikas stundas 12.klases skolēniem, novērotas 24 matemātikas stundas 2.-9. klasēs.

Rezultātu analīze

Pedagogu aptauja piedalījās 7 matemātikas skolotāji, kuri pasniedz matemātiku gan sākumskolā, gan vecākājas klasēs un 118 interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēni. Skolotājiem tika novādīts seminārs par metodēm un paņēmieniem, kas veicina mācību motivāciju. Anketas atvērtie jautājumi (2. pielikums) ļāva noskaidrot, kādas metodes pārsvarā izmanto skolotāji matemātikas stundās. Aptauja notika divos posmos – pirmo reizi semestra sākumā, otro – aprīļa beigās. Svarīgi bija uzzināt skolotāju viedokli, vai skolēniem ir

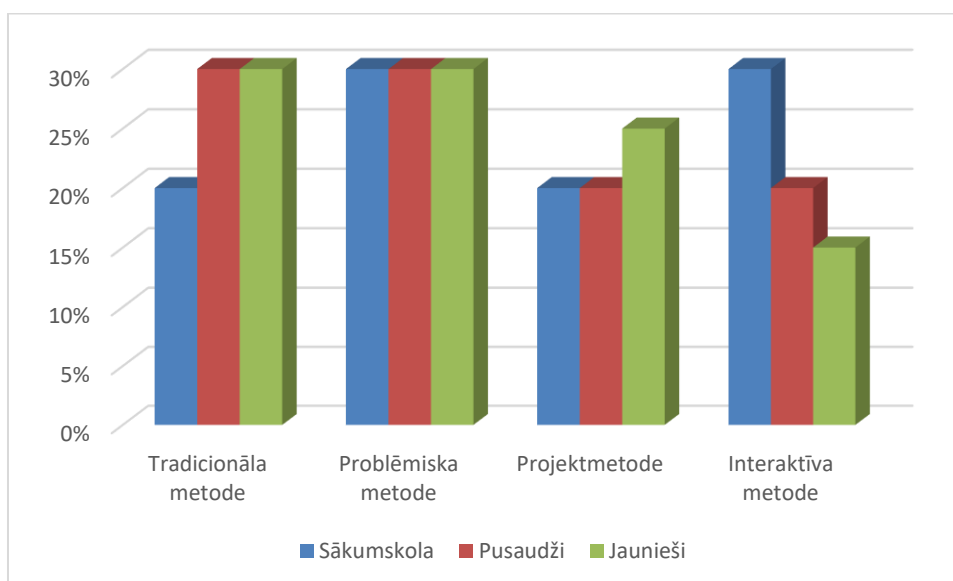
mainījušies mācību motivācija semestra sākumā un aprīļa beigās, pielietojot mācību stundās citas vai dažādas metodes un paņēmienus.

Uz jautājumu “Kādas mācību metodes Jūs izmantojat mācību stundā?” var redzēt, ka pamatskolā un vidusskolā pārsvarā skolotāji izmanto tradicionālo metodi. Darba autore uzskata, kā tieši šis fakts neveicina skolēnu mācību motivāciju, jo pēc skolēna atzinuma stundās ir garlaicīgi.

5.2.1. att. Izmantojamās mācību metodes (1.posms)

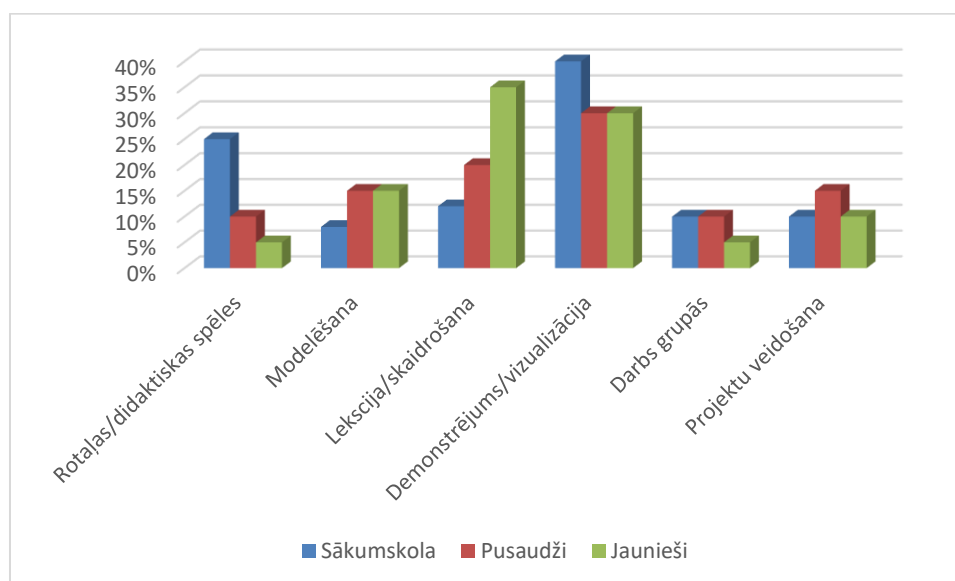
Otrajā aptaujas posmā skolotāji atbildējuši uz šo pašu jautājumu sēkojoši (skatīt 5.2.2.attēlu). Salīdzinājumā ar iepriekšējo mācības periodu, skolotāji sniedza savu atzinumu, ka skolēnu interese mācību stundām pieaug, mainot vai kombinējot dažādas metodes.. Kā rezultātā arī skolēnu mācību motivācija palielinājās.

5.2.2. att. Izmantojamās mācību metodes (2.posms)

Aptaujā tika uzdots arī jautājums par pedagoģiskiem paņēmieniem, ko izmanto skolotāji savā darbā. Svārīgi bija uzzināt, kuri paņēmieni strādā efektīvāk un izraisa lielāku interesi

mācību stundās. Skaidrs, ka daži paņēmieni, kas strādā sākumskolas posmā nav piemērojami jauniešiem.

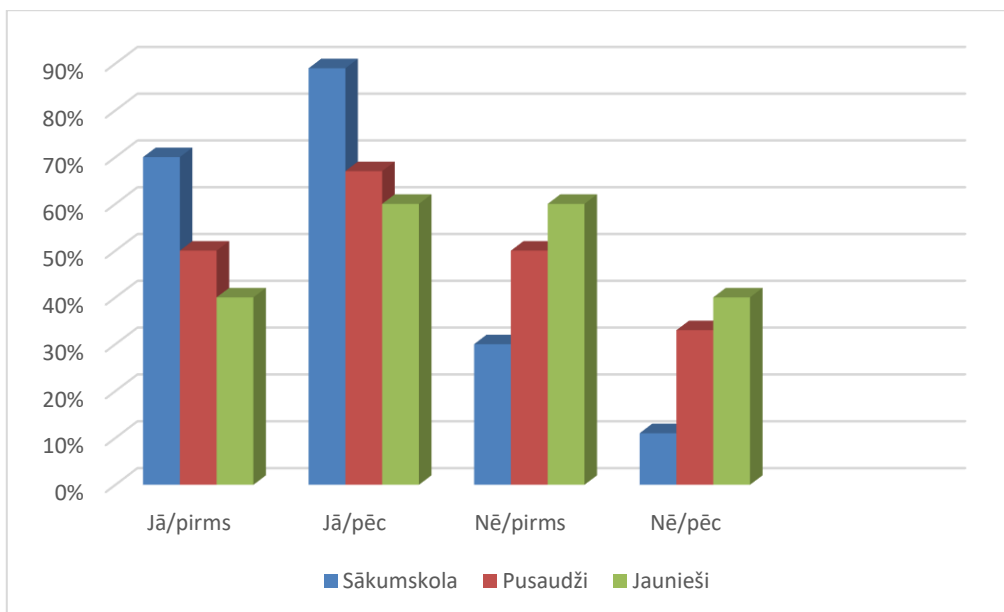

5.2.3. att. Efektīvākie pedagoģiskie paņēmieni mācību stundās

Aptaujas rezultāti parādīja, ka sākumskolas posmā efektīvāk strādā rotaļas, vizualizācijas un skaidrošanas metodes kopā. Pusaudžu vecumā tā ir skaidrošanas, vizualizācijas, modelēšanas un projektu darba kopums, bet jauniešiem – lekcija, demonstrējums un modelēšana. Kā redzams, lai sasniegtu augstākus rezultātus un veicināt mācību motivāciju, skolotājam mācību stundās ir jākombinē gan pedagoģiskie paņēmieni, gan mācību metodes.

Tomēr visi skolotāji atzina, ka katrā vecumposmā skolēni ir ar dažāda līmeņa zināšanām un spējām, tāpēc ir nepieciešams dot skolēniem diferencētus uzdevumus.

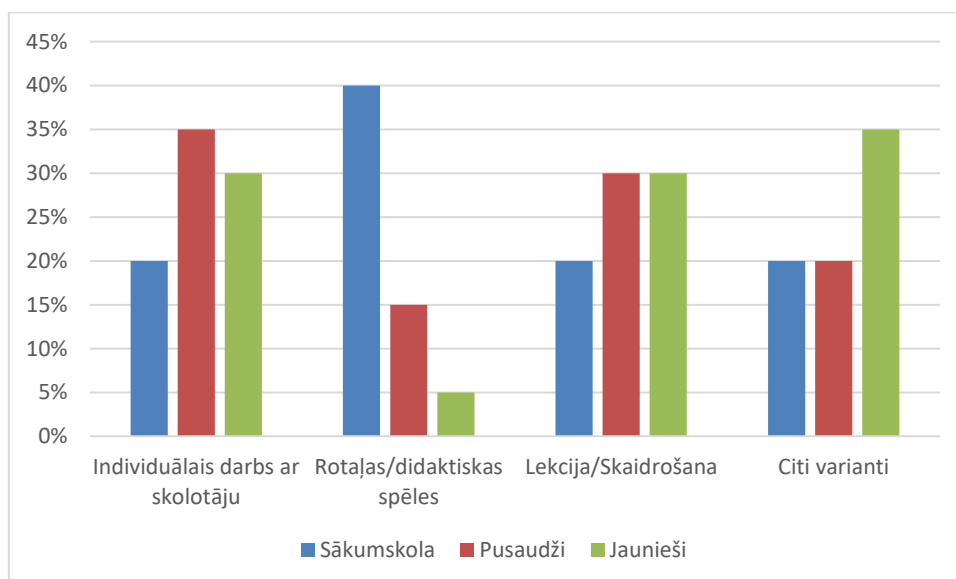
Kā redzams 5.2.4. attēlā, pēc programmas aprobācijas skolēnu domas un interese par matemātikas stundām mainījās. Skolēni izsaka savu pozitīvu attieksmi pret matemātiku, uzsvērot ka tās butu interesants priekšmets, ja viņu pasniegtu savādāk, nekā tas bija iepriekš. Kāds no skolēniem uzskata, ka viņu mācību motivāciju veicina tieši praktiskais darbs (modelēšana, projektu darbs), citi uzskata ka matemātiku var macīties un saprast tikai skaidrojot un vizualizējot.

5.2.4.att. Skolēnu attieksme pret matemātiku

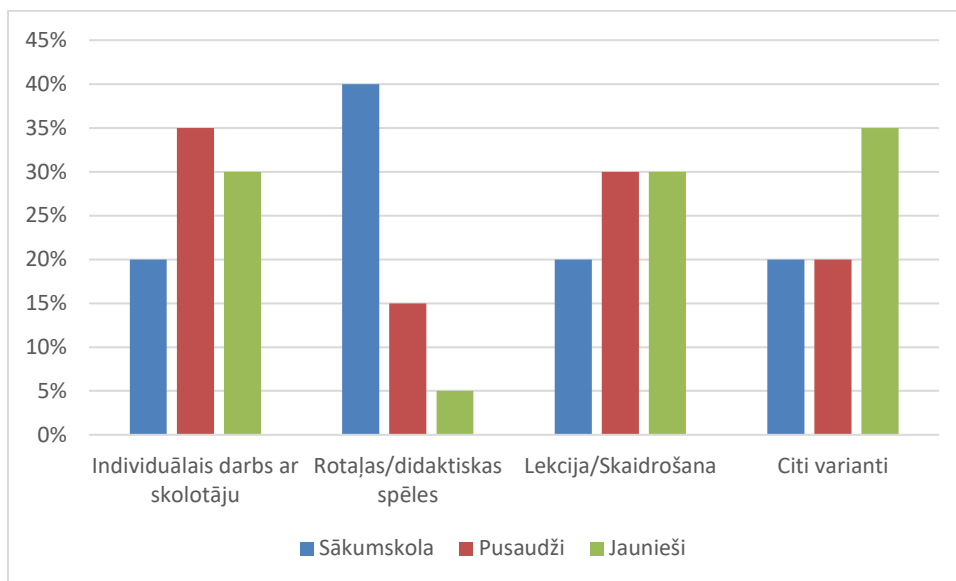
Ja pirms aprobācijas uz jautājumiem “Kā tu jūties matemātikas stundās?”, “Kas tev patīk vai nepatīk matemātikas stundās?” no skolēniem bieži tika saņemtas atbildes, it īpaši no pusaudžiem un jauniešiem ”Man ir garlaicīgi”, “Es daudz ko nesaprotu”, “Grūts priekšmets”. Tad pēc aprobācijas skolēnu viedoklis mainījās pozitīvajā virzienā, no kā var secināt, ka skolēnu mācību motivācija ir paaugstinājusies.

Uz aptaujas pēdējo jautājumu “Ar kā palīdzību tu vislābāk saprot mācību vielu?” no piedāvātajiem variantiem pirms aprobācijas lielākais skolēnu skaits atbildējuši sēkojoši (skatīt 5.2.5.attēlu.), pēc kā darba autore secina, ka skolēni nevēlās paši atklāt sev būtiski jauno, uzstādīt mērķus, bet gaida to no skolotāja.

5.2.5. att. Kas man palīdz apgūt mācību vielu

Bet pēc aprobācijas, var redzēt (skatīt 5.2.6.attēlu) ka skolotājs, izmantojot dažādas metodes un paņēmienus, kombinējot tos kopā, izraisa skolēnos lielāku interesi matemātikas mācību vielas apgūvē.

5.2.6. att. Ar kā palīdzību vislabāk saprast mācību vielu

NOBEIGUMS

Izstrādājot diplomdarbu “Pedagoģiskās metodes un paņēmienu mācību motivācijas veicināšanā matemātikas stundās interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem.” darba autore iegūva *secinājumus*:

1. Motivācija ievērojamā mērā ietekmē mācīšanās procesu. Ja skolēns nevar izprast mācīšanos un mācīšanu, viņš nekad nesapratīs kas ir motivācija. Motivācija ir mudinājums un darbības veids, izvirzītu mērķu sasniegšanai. Cilvēka darbību ietekmējošie faktori ir *ārējā* un *iekšējā* motivācija. Ārējo motivāciju ietekmē pieaugušais, iekšējo - pats skolēns. Ārējo motivāciju mudina apstākļi, cilvēku uzvedība, apbalvojums, sods, izvērtējums. Iekšējā motivācija tā ir interesēties mērķu sasniegšanas procesā. Motivācija ir saistīta ar vajadzībām, emocijām, interesēm un citiem rosinātājiem, kas virza skolēnu uz konkrētu darbību.

Motivāciju var ietekmēt daudzi faktori. Audzināšana ģimenē, skolotāju attieksme, viedoklis, mācību sasniegumu līmenis, mācību līdzekļi un mācību satura izvēle.

2. Lai veidotu skolēnos mācību motivāciju, obligāti jāveic skolēnu izpēti. Izvirzītie uzdevumi jāatbilst vecumposma īpatnībām, darba formas jāizvēlas, lai varētu palīdzēt katram skolēnam saņemt kvalitatīvu izglītību.

Mācīšanās procesam ir ļoti lielā nozīme skolēnu dzīvē. Skolēnam aktīvi jāpiedalās zināšanu apgūvē: jānoformulē sasniedzamo mērķi, jāizvirza mācību uzdevumi, jāizvēlas darba metodes un paņēmienu, jāiemāca pašvērtējumu.

Lai veicinātu mācību motivāciju skolēnos, pārsvarā skolās izmanto *stimulējošās motivēšanas metodes*. Cilvēku rīcību stimulē vajadzības.

3. Skolotājiem nākas saskarties ar to, ka interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem ir dažāda mācību motivācija dažādos vecumposmos. Skolēni, kuriem ir nepietiekami vērtējumi neapzinās savu mācību motivāciju. Iemesli, kas kavē mācību motivāciju var būt dažādi: nepareiz mērķa izvēle, zemas pašorganizēšanas spējas, nav intereses pret veicamu darbību, vāja koncentrācija darbā, negatīvās emocijas, brīva laika trūkums.

4. Aptaujas rezultāti atklāj, ka skolēniem, patīk skola, bet toties viņi vairāk motivēti uz sporta sasniegumiem. Lielā daļa skolēnu izvēlas apmeklēt skolu, lai iegūtu zināšanas, jo uzskata ka dzīvē ir svarīgi gan sasniegumi sportā, gan mācībās.

Pēc darba autores atzinuma, tikai ciešā sadarbībā ar vecākiem un treneriem, darbs komandā, veicinās skolēnu mācību motivāciju matemātikas stundās un stimulēs skolēnu mācību darbu.

5. Veidojot aprobācijas programmu interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem X skolā, var secināt, ka skolēnu mācību motivācijas veicināšanas process ir

nepārtraukts un ilgstošs. Pie tā jāstrādā nepārtraukti, mainot un kombinējot skolotāju pasniegšanas metodes un paņēmienus, jo izrādījās ka pielietojot vienu metodi un dažus paņēmienus, mācību motivāciju nevar veicināt.

Diplomdarbā izvirzītais mērķis sasniegts, uzdevumi izpildīti un uz pētījuma jautājumu atbildēts.

Turpmāk ir nepieciešams veikt pētījumus par:

- Interesu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēnu izglītības gaitām un profesionālo darbību;
- Veikt pētījumu par interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēnu motivācijas un sasniegumu dinamiku matemātikas stundās.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. **Albrehta, Dz.** Didaktika : mācību līdzeklis. Rīga: RaKa, 2001. - 168.lpp.
2. **Albrehta, Dz.** Pētīšanas metodes pedagoģijā. Rīga: Mācību grāmata, 1998. - 104.lpp.
3. **Babinskis, J. Potašņiks, M.** Pedagoģiskā procesa optimizācija: jautajumos un atbildēs. Rīga: Zvaigzne, 1983. – 118.lpp.
4. **Baltušīte, R.** Skolotāja loma mācīšanās motivācijā. Rīga: RaKa, 2006. - 231. lpp.
5. **Beļickis, I. Blūma, D., Koķe, T., Markus, D., Skujiņa, V., Šalme, A.** Pedagoģijasterminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000. - 248 lpp.
6. **Builis, A.** Skolvadības pamati. Rīga: LU, 1993. 148.lpp.
7. **Brūks, R. Vaiteds, Konstebls R.** Sociālais darbs skolā. Rīga: JUMAVA, 2001., 197.lpp.
8. **Česle, I.** Izziņas darbības veicināšanas iespējas, mācot matemātiku sākumskolā. Vārti, 2000. 17.-23.lpp.
9. **Geidžs, N. L., Berliners, D.C.** Pedagoģiskā psiholoģija. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. -662 lpp.
10. **Gudjons, H.** Pedagoģijas pamatatziņas. Rīga: zvaigzne ABC, 1998. – 394.lpp.
11. **Kalniņa, A.** Mācīšanās motivācija sākumskolā. Skolotājs, 2004, Nr.5, 49.- 52.lpp.
12. **Ļitvinova, O.** Skolēna motivācija. Skolotājs, 2005, Nr.1, 56.-57.lpp.
13. **Markova, A.** Mācīšanās motivācijas veidošana skolēniem. Rīga: Zvaigzne ABC,
14. **Maļicka, J.** Piederības izjūta un mācību motivācija. Rīga: RaKa, 2004. 1986. – 129.lpp.
15. **Mežale, S.** Motivācija un mācīšanās.
Pieejams: www.iac.edu.lv/arhivs/numuri/raksti/40_motivacija.doc
16. **Miķelsone, I** Sasniegumu motivācijas un pašcieņas veidošanās savstarpējā ieteikme. Skolotājs, 2003, Nr.1, 4.-9.lpp.
17. *Psiholoģijas vārdnīca.* Mācību grāmata, 1999. – 157.lpp.
18. **Praude V., Beļčikovs J.** Menedžments (teorija un prakse) 2.izdevums. Rīga: Vaidelote, 2001. – 508.lpp.
19. **Raščevska, M.** Psiholoģija vidusskolai. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. - 250. lpp.
20. *Skolas un ģimenes sadarbība.* Metodiskais līdzeklis.
Pieejams: http://visc.gov.lv/audzinasana/metmat/audz_vjic_rik55.pdf
21. **Suhanova, S.** Mācību metožu kombinēšanas iespējas/Skolotājs 4/2003, 98.- 99.lpp.
22. **Šibajevs, V.** Neformālā izglītība interešu centros. Rīga: RaKa, 2002. – 351.lpp.

23. **Zasa, V.** 9.klašu skolēnu mācīšanās motivācija. Skolotajs, 2005, Nr.5, 78.-87.lpp.
24. **Zelmanis, V.** Pedagoģijas pamati. Rīga: RaKa, 2000. – 291.lpp.
25. **Žukovs, L.** Ievads pedagoģijā. Rīga: RaKa, 1997. – 288.lpp.
26. **Ильин, Е.** Мотивы и мотивация. С-Пб: Питер, 2003. – 512 стр.
27. **Родионов, А.** Психология физического воспитания и спорта. Москва: Мир, 2004.
28. **Шевандрин, Н. И.** Психодиагностика, коррекция и развитие личности. Владос, 1998. - 507 стр.

PIELIKUMI

Anketa skolēniem

Cienājamo skolēn! Lūdzu Tevi atbildēt uz sekojošiem jautājumiem, kas palīdzēs labāk Tevi iepazīt uz izprast, kā Tu jūties skolā. Atzīmē ar "x" to atbildi, kas raksturo Tevi, vai arī cita varianta vietā ieraksti savu atbildi. Tava atklātība palīdzēs padarīt mācību procesu interesantāku.

Aptauja ir anonīma

Kurā klasē tu mācies? _____

1. Tev patīk mācīties skolā?

- patīk
- nezinu
- nē patīk

2. No rīta es vienmēr nāku uz skolu ar prieku, gribu palikt mājās?

- nevaru atbildēt, kā kuru reizi
- man patī iet uz skolu
- lielākā mērā paliktu mājās

3. Rīt tu pēc izvēle var nākt vai nenākt uz skolu. Tava izvēlē?

- nākšu mācīties
- nevaru atbildēt
- nenākšu

4. Dažreiz atceļ vai aizvieto kādu mācību stundu. Tava attieksme?

- mani tas neapmierina
- man vienalga
- tas ir jauki
- būtu labāk, ja aizvieto ar to pašu mācību priekšmetu

5. Tava attieksme pret mājas darbiem?

- man tās patīk
- nevaru atbildēt
- negribu tos pildīt

6. Tava trenera attieksme par atzīmēm?

- interesējās

- kā kuru reizi
- viņam tas neinteresē

7. Tu pats izstāsti trenerim par mācību veiksmēm un neveiksmēm?

- kad viss ir labi
- katru treniņu
- nestāstu
- reti
- tikai tad, kad man par to jautā

8. Ar vecākiem tu apspriež savu skolas dzīvi?

- jā
- nevienmēr
- nē
- kad vecāki izrāda interesi

9. Tava sporta sasniegumi interesē vecākus?

- ja, protams
- neīpaši
- nav ko stastīt
- dažreiz pajautā

10. Kas tev šķiet svarīgāks?

- mācību sasniegumi
- sporta sasniegumi
- man ir svarīgi saņemt labu izglītību un augsti rezultāti sportā

11. Izglītība ir svarīga tev??

- Jā
- Nē
- Nezinu

12. Kāpēc tu mācies?

- lai saņemtu jaunās zināšanas
- saņemt padomus no skolotājiem
- tikties ar klasesbiedriem

vecāki piespiež

13. Šie cilvēki veicina manu mācību motivāciju (Apvelc ciparu)

	Ļoti ietekmē	Ietekmē	Grūti pateikt	Ne īpaši ietekmē	Neietekmē
Tētis	5	4	3	2	1
Māmma	5	4	3	2	1
Vienaudži	5	4	3	2	1
Mana sporta komanda	5	4	3	2	1
Klases audzinātāja	5	4	3	2	1
Sporta treneris	5	4	3	2	1
Cita persona (uzraksti)	5	4	3	2	1

14. Kurš mācību priekšmets Tev patīk vislabāk? (atzīmē)

Svešvaloda	
Matemātika	
Dzimtā valoda	
Sports	
Rādošie priekšmeti – vizuālā māksla, mājturība, mūzika	
Dabaszinības – bioloģija, ģeogrāfija, fizika, ķīmija	
Cits	

15. Vai tavi treniņi neiekrīt mācību stundu laikā?

- treniņi notiek pēc mācību stundām
- dažreiz sakrīt no rīta
- cits variants

Paldies par atbildēm!

INTERVIJAS JAUTĀJUMI SKOLOTĀJIEM UN TRENERIEM

1. Kas Jūs neapmierinā darbā ar interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem?
2. Kas darbā Jums sniedz pozitīvas emocijas?
3. Kas veicina skolēnu mācību motivāciju?
4. Matemātikas stundās izmantojamās mācību metodes un paņēmieni?
5. Jūsu ieteikumi mācību motivācijas veicināšanai interešu profesionālās ievirzes izglītības programmas skolēniem?

MĀCĪBU STUNDU NOVĒROJUMU LAPA

20____.gada_____

_____.klase

Klasē_____skolēni, mācību stundā piedalās _____

Matemātikas stunda

Skolotājs_____

Stundas novērošanas mērķis

Skolotāja un skolēnu saskarsme

Skolēnu uzvedība

Skolēnu sagatavotība stundai

Mācību vielas pieejamības skolēniem

Izmantojamās metodes un paņēmieni mācību vielas apgūšanai

Stundu vēroja _____

Aptauja skolēniem

Cienījamais skolēns! Lūdzu aizpildīt anketu.

Aptauja ir anonīma

1. Vai tev patīk matemātika?

Jā

Nē

Nezinu

2. Kā Tu Jūties matemātikas stundās?

3. Kas Tev nepatīk matemātikas stundās?

4. Ar kā palīdzību tu vislabāk saprot mācību vielu?

Paldies!